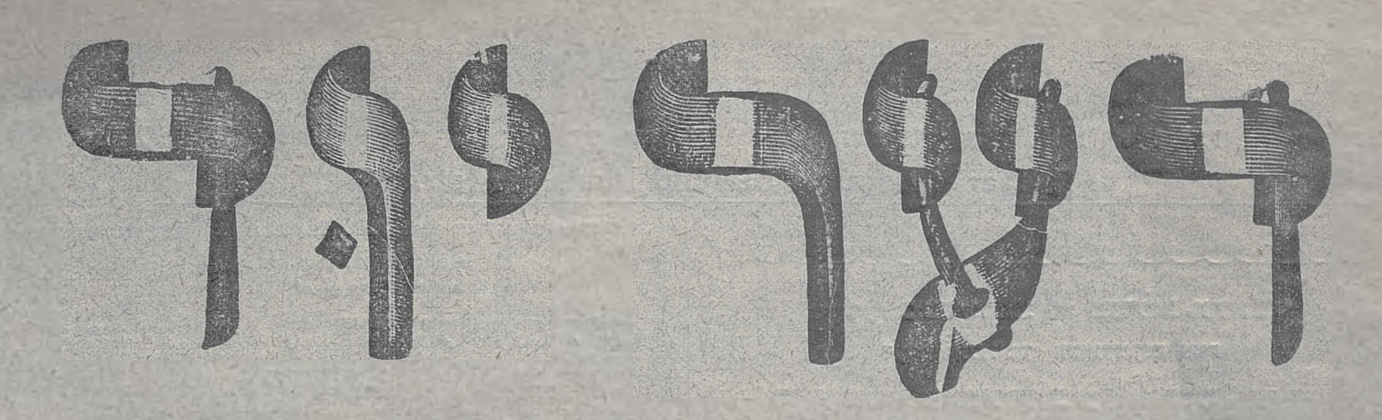

DER JUDE

צייטשריפט פיר אלע יודישע אינטערעסען

ערשיינט יעדע וואך — פערלאג: חברת „אחיאסף".

Krakau 20 Februar 1902. — פיערטער יאהרגאנג. — קראקוי, אדר תרס"ב.

נומר 8

אינהאלט:

אין ענגלאנד איז צו אַבאָנירען דעם „יוד“ און „די יודישע פאמיליע“ אויך אַלע אויסגאבען אחיאסף׳ס
ביי: R. Mazin London 59 Old Montague str. 59

IV. Jahrgang. **DER JUDE.** Nr. 8

דער פרייז פיר רוססלאנד:
גאנץ יאהרליך —.5 רובל.
האלב יאהרליך —.3 „
פיערטעל יאהרליך 1,50 „
מען קען אויך אויסצאהלען אין 3 ראטען:
ביים אבאנירען — 2 רובל
דען 1טען אפריל — 2 „
דע 1טען אויגוסט — 1 „
איינצעלנע נומערן 15 קאפ.— 30 העללער.
ענדערן די אדרעס קאסט 20 קאפ
די אדרעסע פיר רוסלאנד:
Издательство
„Ахiасафъ“, Варшава.

צייטשריפט
פיר אלע יודישע אינטערעסען.
ערשיינט יעדע וואך.
פערלאג: חברת „אחיאסף“.

אבאנאמענטס פרייז יאהרליך:
אסטרייך-אונגארן —.12 קראנען
האלביאהריג —.6 „
פירטעליאהריג —.3 „
דייטשלאנד —.10 מארק.
ארץ ישראל —.12 פראנק.
אנדערע לענדער —.15 „
אמעריקא, ענגלאנד —.10 שילינג
פרייז פון מודעות (אנצייגען):
פיר יעדער קליינע שורה פעטיט 20 העללער, 25 פפעניג, 10 קאפ.
די אדרעסע פיר עסטר.-אונגארן און אנדערע לענדער:
Administration Der Jude,
Krakau, Gertrudy 16.

Krakau, 20 Februar 1902. נומר 8 קראקויא, אדר תרס"ב.

עס ווערט אנגענומען אבאנאמענט אויף דעם „יוד“ 1902

צו יאהר 1902 בעקומען אלע אבאנענטען:

1) 12 ביכער פון דעם מאנאטליכען זשורנאל

„די יודישע פאמיליע“

פיר 1 רובל (פארטא 50 קאפ.)

דער פרייז פון דעם זשורנאל אהן דעם „יוד“ איז 4 ר'.

2) איין וואנד-קאלענדאר

פיר דעם יאהר 1902 געדרוקט אין פארבען.

דער וואנד-קאלענדאר איז פונאנדערגעשיקט געווארען אלע אבאנענטען מיט דער נומער 1.

דאס ערשטע העפט „יודישע פאמיליע“ איז פונאנדער געשיקט געווארען מיט דער נומער 4.

דעם אנהויב פון דער ערצעהלונג חשמונאים פון א. ש. פריעדבערג און אויך די ערשטע ערצעהלונגען פון דער סעריע „קליינע מענשעליך“ פון שלום עליכם בעקומען אלע אונזערע נייע אבאנענטען צוזאמען מיט דיזער נומער.

אדרעסע:

Издательство „Ахiасафъ“, Варшава.

Verlag »Achiasaf«, Warschau.

דער סדר-הכל פון פינפטען קאנגרעס.

I.

א שווערער קאנגרעס איז דער פינפטער געוועזן — א קאנגרעס פול ארבייט, אהן באנקעטען פריהער, אהן „סעודות“ נאכדעם — דאס איז קיינעם אין קאפ ניט געלעגען. מען קען זאגען, אז דאס איז געוועזן דער ערשטער קאנגרעס, וואו אלע האבען געקוקט אינוועניג, ניט אין דרויסען; וואו אלע, פון אונזערע גרויסע ביז די קליינע, האבען ניט אין זינען געהאט צו געפינען הן און „לייטזעליגקייט“ ביי די, וואס שטעהען דא און דארט אין דער גרויסער וועלט, כדי זיי זאלען מיינען, זיי זאלען זאגען, נאר אין זינען געהאט די זאכען, וועלכע זענען נוגע אונזער וועלט, און אויפמערקזאם אויסגעהערט דאס, וואס מיר מיינען, וואס מיר זאגען. פיער טעג מיט פיער נעכט כסדר זענען דאס מאל געזעסען אונזערע דעלעגאטען אין די פיער ווענר פון קאזינא, ניט דערעסען און ניט דערשלאפען, אנגעשטריינגט די לעצטע כחות — און געארבעט. פיעל חשוב'רע דעלעגאטען זענען דאס מאל געוועזן אויפ'ן קאנגרעס, פיעל ערנסטער האבען זיי זיך אבגעגעבען מיט די קאנגרעס-פראגען און האבען פיעל מעהר אויפגעטהון. איינער פון אנדערען האט געפאדערט ערנסט און ניט נור איינער פון אנדערען, נאר אלע האבען עס געפאדערט, אפילו פון די „אפיציעלע“ רעדנער, וואס דאס איז ביז איצט ניט געוועזן. אפילו „אפלאדיסמענטען“ זענען דאס יאהר געוועזן פיעל ווייניגער ווי אלע יאהר; מען האט מעהר געארבעט מיט'ן קאפ, און די הענר האבען אויך מיט מעהר שכל געארבעט... ס'זענען דאס יאהר ניט געוועזן די אלע, וועלכע „פאהרען אראב“ פון די „קור-ערטער“ אויפ'ן קאנגרעס, גלאט זיך אזוי, „אויף א טשיקאוועס“, און דאס איז אויך געוועזן א גרויסע מעלה פאר אונז. דאס האבען מיר דער „ווינטער-צייט“ צו פערדאנקען, וועלכע האט די „מהיכא-תיתי“-ציוניסטען ניט ארויסגעלאזט פון די ווארימע צימער, ניט אבגעלאזט פון „גרינעם טישיל“ און אפשר פון נאך עפיס... אמת, צוליעב דעם ווינטער האבען אייניגע פון אונזערע וויכטיגע חברים ניט געקענט קומען, די צאהל פון זיי איז אבער אזוי קליין — מען קען זיי אויסרעכנען אויף די פינגער — אז זייער ניט-זיין מיט אונז האט דעם קאנגרעס קיין שאדען ניט געמאכט. נאר אפילו א חוץ דעם ווינטער, מיין איך, אז סוף כל סוף זענען טאקע די ציוניסטען געקומען צום שכל, און אנגעהויבען ביסליכווייז צו פערשטעהן, אז די קאנגרעסען זענען ניט קיין „סעודות-מצוה“ וואו ס'איז דא אנ'ארט פאר כבודים, פאר שענע יודען און „ארונים נבירים“; אז די קאנגרעסען זענען ניט קיין ארימע

חתונות, וועלכע מען בעדאַרף בעשיינען מיט פֿיינע בערד און בכבוד'ע שטריימליך, און ס'מאַכט ניט אויס, אויב זיי זענען אפילו ניט קיין מחותנים, אבי זיי זאָלען זיצען אויבענאָן... וועט זיך נור אין ציוניזם ווייטער ענטוויקלען אַט דער גראַדער קוק אויף אונזערע קאָנגרעסען, קענען מיר האָפֿען, אַז עס וועט ניט לאַנג דויערען, און אונזערע קאָנגרעסען וועלען ווערען פֿאַר אונז דאָס, וואָס זיי דאַרפֿען זיין, און אונז בריינגען די נוטצען, וואָס זיי קענען אונז בריינגען.

דער פֿינפֿטער קאָנגרעס איז געווען אַ'ערנסטער קאָנגרעס, און אַ גרויסען חלק פֿונ'ם ערנסט האָט געוויס די יונג געבאָרענע פֿאָלקס־פּאַרטיי אַריינגעטראָגען. ס'וועט אפשר אויסקומען פֿאַר אַנדערע ווי אַ גוזמא, „וואָס הייסט? די „פֿראַקציע" האָט אַריינגעטראָגען ערנסט? יאַ! דער פֿאַקט אַליין, וואָס די דעלעגאַטען האָבען געוואוסט, אַז ס'איז־דאָ אַ פּאַרטיי פֿון זיבען און דרייסיג מענשען, וועלכע האָט יעדען פּונקט, וואָס האָט נעדאַרפֿט בעהאַנדעלט ווערען אויפֿ'ן קאָנגרעס, פֿריהער אויף איהרע געשלאָסענע אסיפות גוט בעטראַכט און בעקלערט, און בעוואוסט נעשטימט פֿאַר אָדער געגען, דער פֿאַקט אַליין האָט גענויט די איבריגע דעלעגאַטען, זיך אויך גאַנץ ערנסט צו פֿערנעהמען מיט די פּונקטען, און אויך בעוואוסט צו שטימען איבער זיי. און נאָך עפּיס. אונזערע רוסישע דעלעגאַטען, וועלכע זענען שוין פֿריהער געווען אָנגעשראָקען פֿון פֿערשיעדענע „גאַזעטענשרייבער", אַז די „יוגענד" וויל עפּיס טהון אַזעלכעס, וואָס זי ווייס אַליין ניט, האָבען דערהערענדיג פֿון דער ניי געבאָרענער „פֿראַקציע" זיך נאָך מעהר איבערגעשראָקען — חאָטש זיי האָבען אפילו ניט געוואוסט פֿון איהר, זיי האָבען נור עפּיס געהערט פֿון פֿערשידענע, אויפֿ'ן קאָנגרעס בעקאַנטע חונפים און רכילות־טרייבער — און פֿון איהר קיין אויג ניט אַראָבגענומען — כדי צו זאָגען דוקא: ניין, ווייל די מיטגליעדער פֿון דער פֿראַקציע האָבען געזאָגט יאָ. ס'איז אַ פּאָר מאָל געקומען ביז צום געלעכטער, זעהענדיג ווי פֿיעל דעלעגאַטען זענען דערשראָקען געוואָרען, אַז זיי האָבען פּלוצלינג בעמערקט, דאָס זיי האָבען געשטימט יד אחת מיט דער פֿראַקציע: טאָמער ליעגט דאָ עפּיס אַ שפּיציל!... אַלענפֿאַלס האָבען דאָך אַלע דעלעגאַטען בעוואוסט געהויבען אָדער ניט געהויבען די הענד. נאָכמעהר, צוליעב דער פֿראַקציע איז שוין אויפֿ'ן פֿינפֿטען קאָנגרעס געקומען צו פֿעראייניגונג פֿ'ן דעלעגאַטען פֿון פֿערשידענע לענדער, וואָס אַלע האָבען דאָך שוין אַזוי לאַנג עס געוואונשען. די דעלעגאַטען פֿון עסטרייך און ענגלאַנד, וועלכע האָבען געוואוסט, אַז אָט אויף דער זייט — דער לינקער — זיטצען מענשען וואָס קוקען אַזוי און אַזוי אויף געוויסע פֿראַגען אין ציוניזם און האָבען אַ בעשטימטע ריכטונג, וועלכע איז גלייך מיט זייער ריכטונג, האָבען זיך אָהן טענות און מענות פֿעראייניגט מיט זיי. אָט אַזוי האָט פֿון זיך אַליין, חאָטש אין געוויסע פֿראַגען אויפֿגעהערט די קללה פֿון די „לאַנדסמאַנשאַפֿט'ס אינטערעסען", ווי די דעלעגאַטען זענען ביז איצטער געווען איינגעטהיילט אויף די קאָנגרעסען; דאָס האָבען אַלע קלאָר אַרויסגעזעהן, בשעת עס האָט זיך געהאַנדעלט איבער די פֿראַגע פֿון נאַציאָנאַלפֿאָנד, ווען באַדענהיימער און בענטוויטש האָבען זיך מישב געווען מיט דער פֿראַקציע: ווי אַזוי צו האַנדלען, אויף וועלכע פּשרות איינצוגעהן? — ביז וואַנען אַלע האָבען איינשטימיג אָנגענומען דעם פּלאַן וועגען דער גרינדונג פֿון נאַציאָנאַלפֿאָנד. ווייטער, צוליעב די מיטגליעדער פֿון דער פֿראַקציע, וועלכע האָט פֿעסט אָבגעמאַכט אויסצוראָטען פֿאַלשע מאַנדאַטען פֿון קאָנגרעס, האָט די קאָמיסיע, וועלכע זעהט דורך, אויב אַלע מאַנדאַטען זענען געמאַכט געוואָרען כדין, צום ערשטען מאָל ערקלערט פֿון בימה פֿון קאָנגרעס: אַז מען האָט

פֿעליעטאָן.

קליינע מענשעליך

מיט קליינע השגות.

בילדער
פֿון שלום־עליכם.

X.

און פֿאַר מיינע אָרימע לייט?

— יודען שענקט עפּיס פֿאַר מיינע אָרימע לייט אין זאַק אריין!

אָט די דאָזיגע ווערטער האָט מען תמיד געקאָנט הערען אין כתריליווקע סאַי זומער סאַי ווינטער, פֿון איין אַלטיטשקען יודען איין איינגעבויגענעם מיט אַ זאַק אויף די פּלייצעס.

דער אַלטיטשקער — דאָס איז געווען רב בנימין ש"ס. דער נאָמען ש"ס איז איהם פֿערבליבען פֿון דער הברה ש"ס; ער איז דאָרט געווען אַמאָל שמש.

אַמאָל שוין לאַנג, איז ער געווען נאָר אַ בעל־מלאכה, אַ פּראָסטער שניידער. דעמאָלט האָט נאָך געלעבט זיין שרה זיסיל, דעמאָלט האָבען נאָך געלעבט זיינע קינדער, זיהן און טעכטער. נאָר מיט אַמאָל האָט זיך אויסגעגאָסען אויף בנימין'ען אַ גאָטס שטראָף. ס'איז געווען ניט היינט געדאַכט בשעת חליר'ע, איז אַוועק זיין שרה זיסיל און עס זענען אוועק זיינע קינדער, די זיהן מיט די טעכטער. איוב'ס צרות. בנימין איז געוואָרען אַ נעוהרנ'טער, ווי אַ מענש וואָס מען האָט איהם אַראָבגענומען דעם קאָפּ און געלאָזט געהן.

— ד' נתן ד' לקח — ס'איז דיין ווייב, גאָטעניו, מיט דיינע קינדער, איך וועל דיר נישט זאָגען דאָס אַנדערע וואָרט...

אַזוי האָט זיך בנימין דער שניידער אויסגעטענ'עט מיט'ן רבונו של עולם, און האָט אַוועקגעלייגט שער און אייזען און האָט גענומען אויף זיך אַ נדר — „גוטס טהון", און איז אַריין פֿאַר אַ שמש אין דער הברה ש"ס.

חברה ש"ס אין כתריליווקע איז אַ מין חברה, אַ קאָמפּאַניע אַזעלכע, כמו ווי איין אַקציען־געזעלשאַפֿט, ווי מע רופֿט דאָס היינט, וואָס האָט זיך איהרע אַקציאָנערען (חברים), איהר סטאַטוט (פּנקס) מיט איהרע אויסגעאַרבייטע רעגלען (תקנות,) דאָס קאַפּיטאַל פֿון דער חברה איז די תורה; מע עקספּלאָאַטירט (מע לערענט) גמרא מיט תוספות מיט מהרש"א מיט מדרש, — און זייער דיווידענד איז עולם־הבא.

נאָר אַזוי ווי נישט איטליכער וואָס פֿערשרייבט זיך אין הברה ש"ס קאָן לערנען, און אַזוי ווי נישט איטליכער וואָס פֿערשרייבט זיך אין הברה ש"ס האָט צייט צו לערנען, מע איז פֿערטראָגען אין דאַגות פּרנסה, האָט מען אין כתריליווקע צוגעקלעהרט זעהר אַ וואוילע המצאָה: מע האָט אַנידערגעזעצט אין בית־המדרש צעהן אָרימע יודען (עשרה בטלנים). וואָס זיצען יומם־וליל און לערנען, און חברה ש"ס האַלט זיי אויס מיט עסען און מיט טרונקען, דורך די נדבות וואָס יעדער חברה־מאַן בעדאַרף אַריינטראָגען אַלע וואָך, ווער אַ פּרוטה און ווער צוויי פּרוטות, איטליכער נאָך זיין פֿערמעגען. דער הסרון איז נור וואָס מע בעדאַרף דערצו האָבען אַ מענשען מיט אייזערנע פֿיס, ער זאָל אַלע פֿרייטאָג אַרומשפּאַנען איבער דער בלאָטע צענויפֿקלויבען די גראָשענס. נישט אַלע מאָל טרעפֿט מען יענעם אין דערהיים, און אַז מע טרעפֿט שוין יענעם אין דערהיים האָט ער נישט קיין „קליין געלד", הייסט ער קומען איבעראַכטאָג; און אַמאָל מאַכט זיך מע קומט צו

געפונען צעהן פאלשע מאנדאטען, פון וועלכע איינער האט געהערט צו א מיטגליעד פון דער פראקציע; דאס איז געווען פון וויכטיגען ערנסט, ניט נור פאר דעם איצטיגען, נאר אויך פאר אלע שפעטערע קאנגרעסען. צוליעב דער פראקציע האבען אויך די ענגלישע ציוניסטען געהאט דעם מוטה צו פראטעסטירען גענען די טאגעסארדנונג פון קאנגרעס — פון וועלכער מיר וועלען נאך שפעטער רעדען — וואס איז אויך געווען פון וויכטיגען ערנסט ווי פאר דעם איצטיגען, אזוי אויך פאר די שפעטערע קאנגרעסען. אפילו הערצל אליין איז געווען אויף דעם קאנגרעס, פיעל ערנסטער, פיעל אויפמערקזאמער, פיעל גרעסער. שוין לאנג האט ער מיט אזא מוטהינקייט קיין קאנגרעס ניט געפיהרט ווי איצט, און אלץ צוליעב דער פראקציע, אין וועלכער ער האט געזעהן א גרויסע גרופע ארגאניזירטע מענשען, וואס קוקען זיך צו און הערען זיך צו צו אלצדינג אויפמערקזאם. הערצל האט געקוקט אויף די פראקציע מיט אפענע אויגען, זיך צוגעהערט צו איהרע פערלאנגען, אבער זיך ניט געשראקען פאר איהר ווי פיעל פון די קליינשטעדטילדיגע דעלעגאטען. אפשר נור ער איינער האט עס פערשטאנען, אז א געזונדע אפאזיציאן קען פיעל נוטצען בריינגען דעם קאנגרעס. ער האט קלאר ארויסגעזעהן, אז די פראקציע איז ניט זיינע געגנערין און שוין א פשיטא אז ניט קיין געגנערין פון ציוניזם, נאכדעם אז ד״ר פארבשטיין, וועלכער האט שטענדיג געהערט צו דער אפאזיציאן, האט געשטעלט דעם אנטראג: דער קאנגרעס זאל ערלויבען דער באנק צו געבען דעם ווינער אקציאנסקאמיטעט אנ׳אפענעם קרעדיט, כדי ער זאל זיין אומשטאנד צו בעקומען קאנצעסיעס פאר די באנק. די גאנצע פראקציע האט דעם אנטראג אונטערשטיצט, און נור פערלאנגט: אז ס׳זאל געוויזען ווערען א רעכנונג פאר אנ׳אויסגעקליבענע קאמיסיע; גענען דעם האט הערצל אויך גאר ניט געהאט. — מיט טיעפען ערנסט איז הערצל אומגעגאנגען מיט דער פראקציע — אויב די צייטונגסשרייבער אונזערע, בעמיהען זיך צו ווייזען אז הערצל האט זיך „געוויצעלט“, געזאגט „שטעכווערטליך“ און „חוזק“ געמאכט פון דער פראקציע, איז ניט נור דעריבער, ווייל — זיי זאלען מיר מוחל זיין — זיי ערלויבען זיך צו פיעל פאנטאזירען... נאר אויך דערום ווייל זיי פערשטעהען הערצלען ניט; קליינע מענשעליך פאסען אויף אלעס גרויסע נאך זייער קלייניגקען שכל; אלעס ערהאבענע ווערט קליין, ווערט נידריג און שמוטציג אין זייערע הענד... זיי קענען אנדערש ניט.

ערנסט איז געווען דער קאנגרעס, ניט ערנסט גענוג זענען אבער געווען די הכנות צו איהם. דערפאר איז דער ערשטער האלבער קאנגרעס געווען שוואך, לאנגווייליג און פשוט אונערטרעגליך. די ערשטע צוויי טעג זענען כמעט אלע דעלעגאטען געווען אויסער זיך. די, וועלכע זענען שוין געווען א מאל אויף א קאנגרעס, האבען געטענה׳ט: וואס איז דאס פאר א קאנגרעס? די, וועלכע זענען געווען צום ערשטען מאל, האבען געפרעגט: אט דאס איז דער קאנגרעס? און עס איז קיין וואונדער ניט, שטעלט אייך פאר, אז אויף פרייטאג, ווען מען איז געזעסען אין גאנצען זיבען שעה (פון 10 ביז 3), האט מען געדארפט אויסהערען זיבען רעפעראטען, פון זיבען רעדנער, איבער פערשידענע הויבונגס־פראגען: קערפערליכע, גייסטיגע און ווירטשאפטליכע, שוין מיט די ויכוחים. ס׳איז יעדרן געווען קלאר, אז די אלע פראגען זענען געווען פאר׳ן ווינער אקציאנס קאמיטעט ווי א פינפטעס ראד צום וואגען; פון יוצא וועגען נור האט ער זיי אריינגעשטעלט אין די טאגעסארדנונג. ס׳פערשטעהט זיך, אז פיעל זענען געווען דערמיט אונצופרידען, די אונצופרידענהייט איז נאך גרעסער געווען דערפאר, וואס די רעפעראטען איבער די וויכטיגע פראגען, זענען געווען זעהר אויבערפלעכליך, ארונטערגעמאכט אונטער׳ן

יענעם אין אזא שעה, וואס ער איז פערטראגען, חאפט מען פון איהם א מאוסען פסק:

— איהר זעהט אז ס׳איז א פולע קלייט מיט קונים, קומט איהר צוגעהן דולען א ספאדיק מיט אייער ש״ס? געהט אייך געזונדערהייט!

וויפיעל שמשים עס זענען איבערגעווען ביי דער חברה ש״ס האבען זיך אלע אבגעזאגט, ביז עס האט זיך אונטערגעחאפט בנימין דער שניידער.

א נייער מיניסטער בריינגט נייע רעפארמען — דאס איז דאך א כלל. מיט אונזער בנימינ׳ען איז אויך אזוי געווען. קודם־כל האט ער איינגעפיהרט אז נישט דוקא געלד, שוה־כסף איז אויך נישקשה. וואס יענער האט — דאס גיט ער: א גראשען איז א גראשען, א שטיקיל בולקע איז א שטיקיל בולקע, ברויט איז ברויט, א ציבעלקע איז א ציבעלקע, אבי נישט אוועק ליידיג, און בנימין האט גענומען א טארבע און איז געגאנגען פון שטוב צו שטוב.

דאס איז נומער איינס; והשנית האט ער געפרעגט א קשיה: וואס עפים נור חברה ש״ס? קארג פאראן אין שטאדט אזוי עהרליבע יודען בעלי־בתים וואס שעמען זיך בעטלען און געהען אויס נעבאך שטילערהייט פון הונגער? און גלאט א יודען איין ארימאן געבען א שטיקיל ברויט איז דען ניט קיין מצוה? און ווער שמועסט א קראנקען? איין אלטען מאן א געליימטען? אדער איין ארימע קימפעטורין? און בנימ׳נ׳ס טארבע איז געוואכסען אלע מאל גרעסער און גרעסער, ביז ס׳איז געווארען פון דער טארבע א זאק.

— יודען, שענקט עפים פאר מיינע ארימע לייט אין זאק אריין!

און בכדי יענעם נישט מבייש שטעלען, טאמער האט ער ווינציג געגעבען, פלעג ער אויפעפענען דעם זאק און אליין אבקוקען אן א זייט. יודען האבען געווארפען אין זאק אריין, איטליכער וואס ער האט געקאנט, נאר צופרידען איז מען ניט געווען.

— נא דיר נאר אזא מין „קאנטריבוציע״! א בנימין אויף אונזער קאפ!

בנימין האט זיך געמאכט ווי ער הערט ניט, און אז איינער האט זיך געשטעלט און גאר נישט געוואלט געבען, האט איהם בנימין געזאגט א שטעכווערטיל:

— איינס פון די צוויי: אדער גיט, אדער נעמט...

וואס ווייטער ווייטער איז מען מיט רב בנימין ש״ס (דער נאמען איז איהם שוין פערבליבען אויף תמיד) אזוי געוואוינט געווארען אין שטאדט, אז וואו ערגיץ איין אומגליק, א שלאק, א צרה, האט מען אבגעשיקט צו רב בנימין.

און רב בנימין האט אויסגעהערט איטליכענס צרה, גענומען דעם זאק אויף די פלייצים און איז אוועק איבער דער שטאדט.

— יודען, שענקט עפים פאר מיינע ארימע לייט אין זאק אריין!

נישט נור יודען, כריסטען האבען געקענט בנימינ׳ען.

— ניומען־באזשי טשעלאוועק! — פלעגען זיי זאגען, איהם אפטמאל אבשטעלען און אריינווארפען איהם עפים אין זאק אריין.

מעהר פון אלעמען האט רב בנימין ש״ס עקספלאאטירט די פרעמדע. איין אורח אז ער איז געקומען קיין כתריליווקע, און ווער שמועסט אויף שבת, איז ער שוין פון רב בנימינ׳ס הענד גלאט נישט ארויס. אריין צום אורח, גלייך מיט׳ן זאק אין שטוב אריין, פלעג איהם רב בנימין אבגעבען א גאנץ ברייטען שלום־עליכם.

— ברוך־הבא, א יוד! שענקט עפים פאר מיינע ארימע לייט אין זאק אריין, וועט אייך גאט ברוך־הוא זיין ממלא בכפל כפליים.

*

האַנד, עפּיס ווי פון יוצא וועגען, מיט אויסנאַהמע פון צוויי (ה׳ סאַקלאַוו׳ס און ה׳ בובערס). אָט די אונצופרידענהייט האָט אַרויסגערופען דעם פּראָטעסט ביי די ענגלישע ציוניסטען געגען דער טאַגעסאָרדנונג, און זייער אַנטראַג, מען זאָל מעהר ניט אויספּילען דעם קאָנגרעס מיט פּוסטע רעפעראַטען, וועלכע האָבען קיין פּראַקטישען ווערט ניט פאַר׳ן ציוניזם, ובפרט נאָך אין אַזאַ פאָרמע ווי מען טרעפט זיי אַלע טאָג אין די צייטונגען און זשורנאַלען.

בעת אָבער עס זענען געשטעלט געוואָרען דערנאָך די ערנסטע פראַגען, איז דאָס אינטערעס און ערנסט פון די דעלעגאַטען געוואַקסען, די רייצונג און די בעגייסטערונג זענען געשטיגען פון אסיפה צו אסיפה. פון שבת־צונאַכט׳ס ביז מאָנטאָג פיער אַ זייגער נאָך האַלבער נאַכט איז וואָס ווייטער אַלץ שטאַרקער געוואָרען די אַנשטרענגונג, וואָס ווייטער האָבען די דעלעגאַטען אַלץ מעהר אויסגעטהון פון זיך זייערע וואָכעדיגע צורות און אַלץ ווייטער, טיעפער און העכער זיך איבערגעטראָגען אין אַ גאַנץ אַנדער וועלט. איין גרויסער מאָמענט נאָכ׳ן אַנדערען. איין שטאַרקע, קרעפטיגע רעדע נאָך דער אַנדערער. מאַכט געגען מאַכט, אַלע האָבען מיט די לעצטע אַנגעשטרענגטע קרעפטען זיך בעמיהט צו שיטצען זייערע מיינונגען. יעדערער האָט — נאָך זיין מיינונג — געפיהלט, אַז ער וויל דאָס וואָס פאַר׳ן פאָלק, וואָס פאַר׳ן ציוניזם איז בעסער. מען קען זאָגען, אַז פון שבת צונאַכטס ביז מאָנטאָג פיער אַ זייגער נאָך האַלבער נאַכט, איז א יין לאַנגע זיצונג געוועען; אַ זיטצונג אין וועלכער עס זענען פערטהון געוואָרען פיעל ענערגיע, מח און בלוט פון האַרצען פערטהון געוואָרען, אָבער ניט אַרויסגעוואָרפען געוואָרען.

צום העכסטען פונקט פון בעגייסטערונג זענען די דעלעגאַטען געקומען אין דער לעצטער שעה פון קאָנגרעס. דאָס פערמאַכען דעם קאָנגרעס, הערצלס לעצטע ווערטער האָבען אַלע געהערט ווי אין פיבער, ס׳האָט זיך קיינעם ניט געגלויבט אַז שוין באַלד, אין אַ מינוט אַרום, וועט מען דאַרפען פערלאָזען די אַטמאָספערע, אין וועלכער יעדער איינציגער האָט זיך געפיהלט אין איינעם מיט׳ן גאַנצען כלל, און אין גאַנצען ווי פערשוואונדען אין איהם. ווער עס איז דערביי נ י ט געוועען, קען זיך בשום אופן ניט פאָרשטעלען די גאַנצע ערהאַבענהייט פון דער גרויסער שעה אין קאָנגרעס־לעבען, ווער עס איז י אָ געוועען דערביי, וועט זי צייט לעבען ניט פערגעסען.

הערצל האָט זיין לעצטעס וואָרט געזאָגט, ער איז אַראָב פון טריבונע און איין רעדנער נאָכ׳ן אַנדערען, איין שפּראַכע נאָך דער אַנדערער, איין רעדע נאָך דער אַנדערער האָט זיך געלאָזט הערען פון טריבונע, פון וועלכער מע האָט געהערט ווערטער פול געפיהל, פול בּיינקשאַפט, פול ליעבע צום פאָלק און צום ציוניזם; פיעל האָבען מיט טרעהרען גערעדט.

— עוֹד לֹא אָבְדָה תִּקְוָתֵנוּ! — זענען געוועען די לעצטע ווערטער, וועלכע האָבען זיך געהערט פריה פאַר טאָג אין דעם קאַזינאָ.

ש. ראָזענפעלד.

זאַנגווילס רעדע אין לאָנדאָן.

זונטאָג, דעם 1־טען פעברואַר איז געוועען אין לאָנדאָן איין גרויסע פאָלקספערזאַמלונג, אויף וועלכער דער בעריהמטער שריפטשטעלער ישראל זאַנגוויל האָט ווידער בענוצט די געלעגענהייט צו פּראָטעסטירען געגען די יודישע קאָלאָניזאַציאָנס־געזעלשאַפט, וואָס איז בעקאַנט אונטער דעם אָבגעקירצטען נאָמען יק״אַ. וועגען דער וויכטיגקייט פון דער רעדע האַלטען מיר פאַר נויטהיג מיט איהר בעקאַנט צו מאַכען אונזערע לעזער.

זאַנגוויל וואונדערט זיך, פאַר וואָס די לאָנדאָנער צייטונג „דזשואיש כראָניקל“ איז געגען דעם ציוניזם, בעת מיט 22 יאָהר צוריק

וַיְהִי־הַיּוֹם טרעפט זיך אַ מעשה, ס׳איז אַראָבגעקומען קיין כתריליווקע, איין אורח, עפּיס איינער מיט ברילען, אַ פּאָדראַטשיק זאָגט מען; געמאָסטען די שטאָדט אין דער לייננ און אין דער ברייט, מע האָט געשמועסט פון אַ באַהן, אַ באַהן זאָל זיך דורכפיהרען איבער כתריליווקע. סע פערשטעהט זיך אַז אין שטאָדט איז געוואָרען אַ שטיקל רעש. אומעטום האָט מען גערעדט פון דער באַהן און פונ׳ם אורח דעם פּאָדראַטשיק. דער האָט געזאָגט אויף איהם, אַז ס׳איז נור משיח און נענוג, ווארום ער מאַכט גליקליך אַ שטאָדט מיט מענשען; אַ קלייניגקייט אַ ווערטעלי אויסצורעדען אַ באַהן און נאָך סאַמע אין מיטען דער שטאָדט! און דער האָט געדרינגען פּונקט קאַפויר, אַז ס׳איז גאָר איין אומגליק, אַ שחיטה פאַר דער שטאָדט. אַ סימן לאָז מען פרעגען ביי די בעלי־עגלות.

— בעלי עגלות זאָגט איהר? לאָז מען פרעגען די בעלי־אַכסניות.

— די בעלי־אַכסניות זאגט איהר? לאָז מען פרעגען די בעלי־מלאכות.

— די בעלי־מלאכות זאגט איהר? נו און די קרעמער?

נאָר איין רב בנימינ׳ען איז ניט אָנגעגאַנגען די גאַנצע מעשה, צי ס׳איז אַ גליק, צי אַ שחיטה פאַר דער שטאָדט. ער האָט דערשמעקט אַז ס׳איז פאַראַן איין אורח אין שטאָדט און נאָך אַ געהויבענער דערצו, האָט ער גענומען דעם זאַק אויף די פּלייצים און איז אַוועק אויף דער אַכסניה.

אַריינגעקומען ברייטליך מיט אַ שלום־עליכם ווי תמיד, האָט ער געטראָפען דעם אורח זיצען מיט נאָך מענשען אַרום טיש איבער אויסגעשפּרייטע פּאַפּירען.

— ברוך־הבא אַ יוד, שענקט עפּיס פאַר מיינע אָרימע לייט אין זאַק אַריין, און גאָט ברוך־הוא וועט אייך זיין ממלא בכפל כפליים.

דערזעהען איין אָבגעריסענעם יודען מיט אַ זאַק אויף די פּלייצים, האָט איהם דער אורח געבעטען מְחִילָה ער זאָל נעמען דעם וועג, מהמת ער איז איצט שטאַרק פערנומען און האָט קיין צייט ניט.

אונזער רב בנימין איז שוין אָבער געוואוינט געוואָרען צו אַזעלכע זאכען, נעמט ער אַראָב דעם זאַק און רופט זיך אָן צום אורח:

— איהר האָט קיין צייט ניט? מיינע אָרימע לייט, ליעבער פריינדילע, האָבען אָבער אויך קיין צייט ניט.

— נאַט זשע אייך! — רופט זיך אָן דער אורח אויסער זיך פאַר כַּעַס און שטעקט איהם אָב אַ רעכטען פּאַטש, אַז ס׳איז ביי רב בנימינ׳ען געבאָך אַראָבגעפאַלען דאָס היטיל פונ׳ם קאָפּ.

אַ מינוט איז נעבאָך בנימין געשטאַנען אַ פערטומעלטער; נאָכדעם האָט ער זיך אָנגעבויגען, אויפגעהויבען און אָנגעטהון דאָס היטיל און רופט זיך אָן צום אורח:

— דאָס האָט איהר געשענקט מ י ר. וואָס וועט איהר אָבער שענקען, ליעבער פריינדילע, פאַר מיינע אָרימע לייט א י ן ז אַ ק א ר י ן?!...

. . . .

וואָס ס׳איז פאָרגעקומען נאָכדעם צווישען דעם אורח און צווישען רב בנימינ׳ען, לאָז זיך יעדער פאָרשטעלען נאָך זיין הַשָּׂגָה נאָך. רב בנימינ׳ס אָרימע לייט זענען געווים געוועען צופריעדען; נאָך אַמאָל אַזאַ וואָך האָבען זיי שוין מעהר נישט געהאַט און וועלען נישט האָבען...

האט זי אזוי פריינדליך אויפגענומען דעם פראיעקט פון ה. אליפאנט צו בעזעצען יודען אין ארץ ישראל. אין די 22 יאהר איז די יודישע לאגע אומעטום ערגער געווארען; עס איז שטארקער געווארען די סכנה, אז ארץ ישראל זאל בעזעצט ווערען פון אנדערע פעלקער; געלד אויף א גרויסע קאלאניזאציאן איז איצט געגוג פארהאן אין דער ירושה, וואס האט איבערגעלאזען באראן הירש; דער טערקישער סולטאן איז אויך איצט פריינדליך צום ציוניזם, — דאס זענען אלץ פאקטען, וואס רעדען לטובה פון אונזער רעיון. פון דעסטוועגען אבער איז דאס יודיש-ענגלישע בלאט געגען דעם ציוניזם. איז דאס אפשר דערפאר, ווייל די רייכע יודען זענען געגען אונז? נאר די רייכע פערשטעהען אונזער לאגע אזוי וועניג ווי זייער אייגענע לאגע.

מיר דארפען ניט מעסטען אונזער ארבייט נאך טעג, חדשים און יאהרען. "נאטס מיהלען מאהלען פאמעליך", דער ווערטייג פון געפיהל הויבט זיך צו ביסליכווייז, און דער נצחון פון א כח איז אפט נור א נצחון פון א אויסגעוואקסענעם געפיהל. געפיהלען בלייבען ניט תמיד שטיל און רוהיג, זיי ברייגגען ארויס גרויסע כחות און שאפען גרויסע זאכען.

בעת די עסטרייכער האבען איינגענומען אין 1848-סטען יאהר די איטאליענישע מדינות, וועלכע האבען אין זיי מורד געוועזען, האט א עסטרייכישער קינסטלער געזאגט צו זיינעם א איטאליענישען חבר: "נו איצט זענט איהר אויף שטיקער צוריסען!" — "דאס איז אמת", האט רוהיג געענטפערט דער איטאליענער, "אבער עס איז אונז איבערגעבליבען איין אידעע". דאס איז געוועזען די אידעע פון דער בעפרייאונג און פעראייניגונג פון דעם צושטיקעלטען און צוריסענעם איטאליען, און אי־בער 13 יאהר ארום האט דער ערשטער איטאליענישער פארלאמענט שוין אויסגערופען וויקטאר-עמנואלי'ן פאר דעם קעניג פון פעראייניגטען איטאליען. ווארט נור אב, ביז אונזער אידעע וועט אלט ווערען 13 יאהר, און איהר וועט זעהן, וואס פאר א שענע בר-מצוה מיר וועלען האבען.

אין די שווערע טעג פון דער מלחמה מיט די בורען האב איך געזאגט אמאל א ענגלענדערין: "אלע וואלטען איצט געוואלט ענגלאנד צוטרעטען". — "וואס הייסט ענגלאנד צוטרעטען", — האט געזאגט די דאמע, "ענגלאנד ליגט ניט אויף דר'ערד, מען זאל אויף איהר קענען טרעטען, און די ענגלענדער קענען זיך גאר ניט פארשטעלען, אז זייער לאנד זאל זיין אזוי געפאלען". איך האב דאן פערשטאנען, אז דאס איז אייגענטליך די סבה, פאר וואס ענגלאנד קען ניט צוטרעטען ווערען, ווייל זיי קענען גאר קיין מאל ניט דערלאזען, אז זייער לאנד זאל פאלען ביז צו דר'ערד. ביי אונז אבער איז עס אנדערש. מיר פיהלען זיך אליין געבויגען ביז דר'ערד און מיר קענען זיך גאר ניט פארשטעלען, ווי אזוי מיר זאלען זיך קענען אויפהויבען, און דאס דריקט אונז און דערום לא־זען מיר זיך אויך טרעטען פון אנדערע. אפילו אונזער עשירות העלפט אונז ניט, ווייל דאס יודישע געלד ווערט פערברויכט ניט צו אונזער נוצען, נאר כדי אנדערע פעלקער צו שטארקען. מיט איינינע טעג פריהער, איידער עס איז צונויפגעקומען די אנטיסעמיטישע פאלקס־פערזאמלונג, וואס פערלאנגט פון דער רעגירונג, אז מען זאל קיין ארימע עמיגראנטען אין ענגלאנד מעהר ניט אריינלאזען, האט זיך ארויסגעלאזט א קלאנג, אז א יודישער עמיגראנט ערנעסט קאסעל האט א נדבה גע־געבען 200 טויזענד פונט שטערלינג אויף ענגלישע שפיטעלער. האט אבער אזא נדבה געמאכט א ווערלכען ס'איז רושם אויף די אנטיסעמי־טישע אסיפה? איך מיין, אז דאס געלד וואלט געקענט פיעל בעסער

פערוועגדעט ווערען, ווען עס וואלט געווען אוועקגעגעבען פאר דעם ציוניזם. מיר ציוניסטען זענען די איינציגע געוועזען, וועלכע האבען די איצטיגע אנטיסעמיטישע בעוועגונג אין ענגלאנד פארויסגעזעהן. די ניט ציוניסטען טראכטען אבער גאר ניט וועגען שפעטער, זיי לעבען נור פון האנד צום מויל און בויען נור אויפ'ן זאמד. אלס א ענגלישער אונטער־טהאן האלט איך די פאליטיק געגען די עמיגראנטען פאר קליינליך, קורצזיכטיג און ניט עהרליך. דאס איז געגען די ענגלישע פרייהייט, וועלכע ווערט אין דער וועלט אומעטום אזוי געלויבט. עס איז א משוגע'דיגע זאך מלחמה צו האלטען מיט די בוערען אין נאמען פון די גלייכע רעכטע פאר אויסלענדער און ביי זיך אין לאנד גראד צוצונעה־מען די רעכטע פון אויסלענדער. אין א טהייל פון ענגלאנד איז מען שטארק ניט צופרידען מיט דער קאנקורענץ פון די עמיגראנטען, און עס קען נאך אמאל קומען א צייט, ווי אונזערע ענגלישע ברידער וועלען בעפאלען די יודישע הייזער. דאס וועט דאן זיין שרעקליך, אבער אין די איבריגע לענדער האט מען זיך שוין לאנג איינגעוועהנט דערצו. נאר אונזערע ענגלישע יודען ווייסען פון דעם גאנץ וועניג, ווייל זיי זענען ניט צוגעשטאנען צו דער אלגעמיינער ציוניסטישער פעראייניגונג און ווייל זיי קומען אין א צו קליינער צאהל אויף די באזעלער קאנגרעסען.

מיין רעדע אויף דעם באזעלער קאנגרעס איז געוועזען געגען יקא. געגען די אפעקונעס אויף דעם קאפיטאל, וואס באראן הירש האט אי־בערגעלאזען פאר דאס יודישע פאלק. ענגלישע מיניסטארען קלאגען זיך אפט, דאס עס פעהלען זיי אין פארלאמענט געגנער און קריטיקער. דאס־עלבע האט אויך ניט לאנג געזאגט קלאד מאנטעפיארע, איין חבר פון יקא, און איצט, אז איך קום מיט מיין קריטיק, איז קלאד מאנטעפיארע ניט צופרידען. איך בין אבער שוין צופרידען דערמיט, וואס צוליעב מיין רעדע האט מאנטעפיארע אויך מודה געווען אין די אונגערעכטיגקייט פון יקא, וואס האט ניט אויפגענומען די דעפוטאציע פון די חובבי ציון, וועלכע איז פאר א יאהרען זומער געקומען קיין פאריז. דר. גאסטער זאגט, אז יקא איז ניט שולדיג אין דער שלעכטער הנהגה פון די פא־לעסטינער קאלאניעס, און אז שולדיג איז נור די קאמיסיע פון יקא, וועלכע פערנעהמט זיך מיט זיי. דר. גאסטער איז זיך אבער טועה, ווייל יקא האט פיעל מאל מודיע געווען, דאס זי טראגט אויף זיך דאס אחריות פאר די ארבייט פון אלע איהרע קאמיסיעס; די קאמיסיע, וואס האט פונאנדערגעשיקט איהרע בעריהמטע בריעף קיין ארץ ישראל, האט זיי געשיקט אין נאמען און מיט דער חתימה פון יקא. ווען יקא וויל האבען דעם כבוד און דעם דאנק פאר איהרע געלונגענע ארבייטען, דארף זי אויך טראגען אויף זיך די לאסט פון אומכבוד, וואס זי פערדינט פאר איהרע פעהלערן און בלינדקייט. אין דעם יאהר-חשבון פון יקא ווערט געזאגט, דאס מען האט ארויסגעשיקט פון ארץ ישראל 130 פאמיליעס פון 305 נפשות. וואס פאר פאמיליעס? בעטלער? ניין, ארבייטער! דוקא אזוינע מענשען האט יקא ארויסגעשיקט, וועלכע דאס לאנד דארף הא־בען. אויף דעם האב איך זיך געקלאגט אויף דעם קאנגרעס. ארויסצו־שיקען פון ארץ ישראל די געזונדע ארבייטער, וועלכע זענען אזוי נויט־הין פאר דאס לאנד, דאס איז א רציחה געגען דאס יודישע פאלק.

מען זאגט אונז, יקא איז געגען ארץ ישראל. דאס ווייסען מיר, נאר איינס ווייסען מיר ניט: וואס וויל דען יקא? וואס פאר א פלאן האט זי דען? יקא קען קיין זאך ניט טהון, ווייל זי איז געגען דעם יו־דישען גייסט. מיליאנען אהן א אידעע ברענגען קיין נוצען ניט. א אידעע אהן מיליאנען איז א סך שטארקער. באראן הירש האט געהאט פאר זיך

א פלאן, עס האט זיך אבער ארויסגעשטעלט, אז זיין פלאן איז געווען איין פאלשער. מיר ציוניסטען זענען דער דעה, דאס מען האט ניט קיין רעכט צו בעשטימען איבער דאס לעבען פון מענשען, ווען זיי זענען נור ניט קיין פערברעכער, אהן זייער עצה און הסכם. די ציוניסטען בעקלאגען זיך אויף יקא אדער אויף איהר פאלעסטינער קאמיטעט, דאס זיי זענען טויב געגען יעדע פריינדליכע קריטיק, נאר מיין קריטיק געהט פיעל ווייטער: איך בין בכלל געגען דעם גאנצען איצטיגען שטייגער פון יקא. אין יאהר־חשבון פון יקא זעהען מיר, אז זי האט 193 אונטערנעהמונגען, וועלכע זי פיהרט און אונטערשטיצט. איך מיין אבער, דאס די אייער ליגען אין צו פיעל קערב, און דערום איז עס טאקי זעהר שווער אבצוהיטען, זיי זאלען ניט צוברעכען ווערען. א קאמיטעט, וואס פיהרט 193 געשעפטען, קען זיי ניט פיהרען גוט. און ווען מיר וועלען אפילו אויף א מינוט פערגעסען דעם שלעכטען שטאנד פון אלע יקא'ס ארבייטען, מוזען מיר דאך זאגען, אז דאס איז א פאבריק, וואס פערנעמט זיך נור מיט נים קנאקען. עס וואלט דאך געווען נאריש זיך צו בעריהמען, אז די פאבריק מיט איהרע מאשינען קנאקען פערשידענע נים אין פערשידענע לענדער, זי קנאקט דאך אבער נור נים.

ווי אנדערש וואלט עס אבער געווען, ווען יקא וואלט געגלויבט אין דעם יודישען נאציאנאל־גייסט! ווען זי וואלט נור פעראייניגט איהרע מיליאנען מיט דער גרויסער קראפט פון ציוניזם! יקא קלאגט זיך תמיד אויף איהר שווערע ארבייט. געוויס, איז עס זעהר שווער צו מאכען, אז וואסער זאל רינען ארויף בארג. אבער אין דער שווערקייט פון דער ארבייט איז שולדיג יקא אליין. פאר וואס ארבייט זי געגען דעם רצון פון יודישען פאלק? פאר וואס איז זי געגען דעם ציוניזם? פאר וואס האט זי ניט פערבעטען צו זיך אויף א אסיפה דר. הערצלען, בעת ער איז געקומען פון קאנסטאנטינאפעל? דר. גאסטער האט געזאגט: „ווען דער וועג קיין ארץ ישראל וועט שוין זיין אפען און פארטיג, דאן וועט יקא אונז שטיצען". דאסזעלבע האבען מיר אויך ניט לאנג געהערט פון דעם פאריזער אבער־ראבינער צדוק־כהן, וואס איז איין חבר פון יקא. „אז דער וועג וועט פארטיג זיין", וועט אונז יקא געבען א קארטע, נאר מיר דאכט, מיר וועלען דאן ליעבער געהן צו פוס. דאס געלד דארפען מיר איצט האבען. דער גוטער ווילען פון יקא איז אונז וועניג. מיט גוטע פערלאנגען איז אויסגעלעגט דער וועג צו איין גאנץ אנדער ארט. זיין נאמען איז ניט ארץ ישראל. דער וועג צו ארץ ישראל מוז מיט גאלד אויסגעלעגט ווערען. דערצו זאלען אבער דיענען די מיליאנען פון יקא, מיט וועלכע מיר קענען דערגרייכען ארץ ישראל. דאס געלד פון יקא געהערט צום יודישען פאלק, און דאס פאלק האט רעכט זיין געלד צו פערלאנגען. קלאד מאנטעפיארע זאגט, אז דער צוועק פון יקא איז „צו מאכען די יודען זעלבסטשטענדיג אין זייער ארבייט, כדי זיי זאלען ניט דארפען תמיד אנקומען צו הילף און אונטערשטיצונגען". יקא'ס ארבייט בעווייזט דאס אבער ניט. פון באראן הירש'ס ארבייט איז ארויסגעקומען, אז זיין אגענט ארנאלד אואיט איז איצט דער רעדעלפיהרער ביי די ענגלישע אנטיסעמיטען. וועלען דען די אפעקונעס ווייטער צאהלען געהאלט אואיטען, ווייל באראן הירש האט איהם געצאהלט? וועלען דען די אפעקונעס נאך אליץ גלויבען אין ארגענטינא, ווייל באראן הירש האט געגלויבט אין ארגענטינא? איז דען דער באראן הירש ניט געווען פאר ארגענטינא, ווייל באראן ראטשילד איז געווען פאר ארץ ישראל? אלענפאלס, זענען אי באראן הירש אי באראן ראטשילד גרויסע מענשענפריינד, און זייערע נעמען וועלען אייביג בלייבען לעבען, ווען אפילו זייערע ארבייטען וועלען ניט געראטען. ווילען מיר אבער זיי דאנקבאר זיין, דארפען מיר זעהן אבצוראטעווען זייערע אנגעהויבענע ארבייטען, און דאס קען נור דעמאלט זיין, ווען יקא וועט זיך אבלעגען מיט איהר גאנצער ארבייט אויף די קאלאניזאציאן פון ארץ ישראל.

צו דער אבטהיילונג פון דער בילדונגס־חברה אין אדעס.

(ענדע).

די נאציאנאלע ימים טובים שפיעלען א גרויסע ראלע, בשעת מען וויל ערציהען א פאלק אין נאציאנאלען גייסט. לאמיר זעהן ווי קוקט אויף דעם די יודישע שול? צי סטארעט זי זיך ארויסצושטעלען די יודישע ימים טובים אזוי, אז דער יום טוב זאל צוזאמען מיט די היסטארישע ערינערונגען פון איהם מאכען א איינדרוק, וועלכער זאל טיעף אריין אין די נשמה פון יונגען יודישען תלמיד און וועקען ביי איהם שטענדיג ליעבשאפט און טריישאפט צו זיין פאלק און צו דער פערגאנגענהייט פון פאלק? עס הויבט זיך גאר ניט אן. אין די יום־טוב'דיגע טעג בעפרייט מען דאס קינד פון דער שול. די פיהרער קוקען אויפ'ן יום טוב, ווי אויף א מנהג פון אונזער אמונה, וועלכען מען מוז אבהיטען; זיי פערגעסען דעם היסטארישען און נאציאנאלען ווערט פון אונזערע חגאים; דוקא דאס וואס מען האט געדארפט אנווייזען — שפיעלט ביי זיי ניט די מינדעסטע ראלע.

נאך אלעם דעם זעהט מען קלאר, אז די היינטיגע יודישע שולען הויבען ניט אן ממלא צו זיין זייער חוב אקעגען יודישען פאלק, וואס ערווארט פון זיי, אז זיי זאלען ערציהען א דור מיט לעבעדיגע יודישע נאציאנאלע געפיהלען. די שולען זענען ענטפרעמדט געווארען פון אונזער נאציאנאלען גייסט, און דאס בריינגט דערצו, אז זיי פלאנצען איין אין די שילער געגנערישע געפיהלען צו אונזערע נאציאנאלע אידעאלען, אדער געפיהלען וואס האבען קיין שייכות ניט מיט דער ריינער יודישקייט.

עס איז געווען ביי אונז א טיפ פון א פאלק־שול, וואו די יודישקייט, די יודישע פערגאנגענהייט האט געהאט אין זיך א סך לעבענסקראפט, אום אויסצובילדען אמת'ע איבערגעבענע טרייע קינדער פאר'ן פאלק. מיר מיינען דערמיט דעם אמאליגען חדר, וואס האט היינט אזוי פיעל אונפריינד, וואס איז היינט אזוי פערמיאוס'ט געווארען אין אונזערע אויגען. — נאר דער חדר, וואס האט צוליעב אויסערליכע סבות זיך ניט געקענט ענטוויקלען, קען אין זיין איצטיגען אויסזעהן ניט בעפריעדיגען די פערלאנגען פון א קלוגען פאלק, וואס וויל געבען זיינע קינדער א ריכטיגע, היינטיגע, געזונדע ערציהונג. די אלגעמיינע גערינגשעצונג פון חדר האט ממילא געמוזט בריינגען דערצו, אז דער חדר אלס א פאלקסשול האט געמוזט אונטערגעהן. אין אדעסא האט דער חדר געקראגען אזא שלעכטען פנים, אז איטליכער יוד צי א היינטיגער צי א אלטמאדישער וויל מיט איהם קיין מגע און משא ניט האבען. און גראד דער אלטמאדישער חדר ווערט בעשיצט פון דעם געזעץ; אין די חדרים איז פערבאטען צו לערנען רוסיש און אנדערע אלגעמיינע למודים. אין דער לעצטער צייט האבען איינינע יונגע קענער פון העברעאיש אויפגעעפענט „חדרים מתוקנים", וואו מען לערנט העברעאיש נאך די בעסטע נייעסטע מעטאדעס, נאר די סבות, פון וועלכע מיר האבען שוין דערמאנט, בע־

רויבען דעם נייעם טיפ פון א חדר די בעסטע קרעפטען, וועלכע עס זענען נויטהיג צו א ריכטיגער, געזונדער ענטוויקלונג.

איצט פרעגט זיך, וואס זאל מען טהון? די חסרונות און דער שאדען זענען צו גרויס, אז מען זאל קענען בלייבען קאלטבלוטיג; בשעת די צרה איז אזוי גרויס, טאר מען זיך ניט אבשרעקען אפילו פאר'ן שטרענגסטען און טהייערסטען מיטעל. די „חברה" טאר ניט א מינוט ניט פערגעסען די פעראנטוואָרטונג, וואס זי טראגט אויף זיך אקעגען די רוסישע יודען, פאר וועלכע די שולפראגע צוליעב בעקאנטע סבות איז געווארען היינט איינע פון די וויכטיגסטע און ברענענדיגסטע פראגען.—

די אונטערגעשריעבענע, וואס פיהלען און ווייסען אז די איצטיגע לאגע פון דער יודישער ערציהונג טהוט אן א גרויסען שאדען די אינטערעסען פון יודישען פאלק, אז א ערציהונג וואס איז ניט געבויט אויף א נאציאנאלען פונדאמענט, קען מען ניט בכלל אנרופען מיט'ן נאמען ערציהונג — לעגען פאר דער חברה מפיצי השכלה, אז זי זאל זיך סטארען איינפיהרען אין די יודישע שולען א אנדער לערנפלאן און ערציהונגס פראגראם, אזא פראגראם, וואס זאל אונטערשטיצען די אייביגע אידעאלען און די בלוטיגע אינטערעסען פון יודישען פאלק. די הויפט־פונקטען פון פראגראם זענען:

1) די העברעאישע שפראך דארף פערנעהמען דעם גרעסטען ארט אין פראגראם. די שול דארף זיך מיה געבען מיט אלע כחות צו דערוועקען אין די שילער דאס אינטערעס צו אונזער גרויסארטיגער נאציאנאלער ליטעראטור. דער שילער, וואס פערלאזט די שול, מוז קענען א געוויסען טהייל חומש, לויט דער צייט נאך וואס ער האט פערבראכט אין איהר, און מוז זיין אומשטאנד פריי צו איבערזעצען שטיקער פון א העברעאישען לעזעבוך, אין וועלכען עס געפינען זיך איין די בעסטע מוסטער פון דער העברעאישער ליטעראטור, סיי פון אלטע און סיי פון נייע פערפאסערס. ער דארף זיין אזוי ווייט פארבערייטעט אין העברעאיש, אז ער זאל קענען פריי אויסדריקען זיינע געדאנקען אויף פאפיר אין דער העברעאישער שפראך, ווי ווייט דאס איז נור מעגליך צו דערגרייכען מיט די מיטלען און דער לעהרעצייט פון א פאלקסשולע פאר אלף־בית'ניקעס.

2) יודישע געשיכטע דארף מען לערנען אין די שולען אין דעם אופן, אז דער שילער זאל ניט נור ווייסען די הוילע פאקטען, נאר אז ער זאל אויך פערשטעהן די ווערדע פון די וויכטיגסטע געשעהענישען אין לעבען פון יודישען פאלק און זייער איינפלוס אויף דעם גאנג פון דער יודישער היסטאריע, לויט זיין אלטער און זיין גייסטיגער ענטוויקלונג.

3) מען זאל אין די לעקציאנען וועגען רעליגיאן, אדער ווי מען רופט דאס „זאקאן באזשי" זיך ניט בענוגענען דערמיט, וואס דער שילער לערנט אויס א פאר תפילות מיט דער רוסישער איבערזעצונג. מען דארף זיך סטארען, אז דערביי זאל ער בעקאנט ווערען מיט די הויפט־עקרים פון דער אמונה און די מדות, מיט וואס עס צייכענט זיך אויס די יודישקייט.

4) מיר האלטען פאר מעגליך און פאר זעהר נויטהיג צו בעשאפען א בעזונדער רוסישעס לעזעבוך פאר יודישע קינדער, וואו עס זאלען פערנעהמען דעם גרעסטען פלאטץ ארטיקלען וועגען יודישען לעבען, איבערזעצונגען פון דער יודישער ליטעראטור, כדי די יודישע יוגענד זאל שוין פון קליינוויז אויף זיך בעקאנט מאכען מיט דעם יודישען לעבען, מיט די זיטען און מנהגים און מיט די גייסטיגע כחות פון זיין אייגענעם פאלק.

די אונטערגעשריעבענע ווייסען גאנץ גוט, ווי שווער עס איז אויפצופיהרען אזא פראגראם, נאר זיי זעהען ניט איין, פאר וואס זאל ניט קענען א שטארקער רצון גובר זיין אלע שטערונגען, וואס פערשפארען דעם וועג דורכצופיהרען א נאציאנאלעס פראגראם. ווען די „חברה" וועט זיך נעהמען ענערגיש פאר די ארבייט אין דעם אופן, ווי מיר פערלאנגען, וועט זי צוציהען צו זיך אלע הערצער פון יודישען פאלק, וואס פיהלט שוין לאנג, אז פון דער יודישער שול העננט אב איהר איינענער גייסטיגער קיום. אין פערגלייך מיט דעם נוצען מיט דער ברכה, וואס ברייננט אזא פראגראם, דארף די גרעסטע ארבייט ניט זיין צו שווער, דער טייערסטער קרבן ניט זיין צו גרויס.

די אונטערגעשריעבענע, בעקלערענדיג אלץ, וואס איז אויבען געזאגט געווארען, זענען געקומען צו דער מיינונג פארצושלאגען די אבטהיילונג פון דער „בילדונגס־חברה" אין אדעס:

1) דאס זי זאל זעהען צו קריגען ביי דער רעגיערונג די ערלויבניש צו פערגרעסערען די וועכענטליכע צאהל פון יודישע לעקציאנען אין די שולען, וועלכע די חברה אונטערשטיצט מיט געלדמיטלען. צום מוסטער זאל זי זיך נעהמען מיט קליינע פערענדערונגען דאס פראגראם פון די פעטערסבורגער יודישע שולען.

2) דאס זי זאל זיך צוקוקען צו דעם נייעם זעהר גוטען טיפ פון אנפאנגס־שולען, וואו אלגעמיינע למודים לערנט מען ביז מיטאג, יודישע — נאך מיטאג, אין ערך פון 18 לעקציאנען א וואך.

3) צונויפברייננען א קאמיסיע, וועלכע זאל אויסארבייטען א בעסערעס פראגראם פאר לערנביכער וואס בעשעפטיגען זיך מיט יודישע זאכען, לויט די פאדערונגען פון די פערשיעדענע מינים שולען פאר יודישע קינדער. חוץ דעם אויפוועקען ביי די פעדאגאגען א חשק צו שרייבען גוטע יודישע לערנביכער דורך דעם, וואס זי וועט ארויסגעבען פרעמיעס אז"וו.

4) צונויפשטעלען א קאמיסיע, וואס זאל אויסארבייטען א רוסישעס לעזעבוך פאר די יודישע יוגענד אין דעם אופן, ווי מיר האבען שוין אויבען בעשריבען.

5) בעהילפיג צו זיין די פריוואטע שולען, וואס פערגרעסערען די צאהל פון יודישע לעקציאנען און אויסצובעסערען די יודישע לערנמעטאדען פאר זייערע שילער.

6) צו אונטערשטיצען אזעלכע מוסטער־חדרים, וואס זענען שוין נעעפענט און וואס האלטען זיך ביי עפענען, וואו יודישע זאכען ווערען געלערנט נאך די היינטיגע און די בעסטע מעטאדען, און זיך צו סטארען אויסצובעסערען די מלמד'ישע חדרים, וואס פיהרען זיך אויפ'ן אלטען שטייגער. עס איז נויטהיג צו זארגען דערפאר, אז אין די אלטמאדישע חדרים זאל מען נאך מיטאג לערנען אלגעמיינע למודים.

7) די „חברה" זאל זארגען דערפאר, אז אין אלע יודישע שולען זאלען געפייערט ווערען די יודישע ימים טובים, לויט דעם כאראקטער פון איטליכען יו"ט, און אין דעם אופן, אז דער יום טוב זאל וועקען אין תלמיד נאציאנאלע געפיהלען און היסטארישע ערינערונגען, דער יום טוב זאל ווערען א אמת'ער יום־זכרון.

8) זי זאל גרינדען בעזונדערע אווענד־קורסען, און איינפיהרען אין די אלטע אווענד־שולען, וואו עס בערייטען זיך פאר די עלטערע צום לעהרערקיזאמען — לעקציאנען איבער די נייע מעטאדען, ווי צו לערנען יודישע זאכען, כדי מיר זאלען האבען די נויטהיגע צאהל פון גוטע יודישע לעהרער אין די יודישע אנפאנגס־שולען.

גלייכצייטיג געפינען די אונטערגעשריבענע פאר נויטהיג, אז צוזאמען מיט דער ערציהונג פון דער יוגענד דארף אויך זעהן די „חברה" צו ערציהען דעם יודישען המון אין נאציאנאלען גייסט. צו דעם צוועק וואלט מען געמוזט האלטען עפענטליכע פארלע::נגען איבער יודישע געשיכטע און ליטעראטור, גרינדען אווענדקורסען צו לערנען העברעאיש פאר עלטערע מענשען פון דער מאסע, ארויסגעבען פאר'ן פאלק וואלוועלע ביכער איבער אונזער היסטאריע און ליטעראטור א. ז. וו.

מיר זענען פעסט איבערצייגט, אז ווי באלד די אבטהיילונג פון דער „חברה" אין אדעס וועט אויסברייטען איהרע טהעטיגקייט אין דער ריכטונג, ווי מיר האבען אנגעמערקט, וועט זי זיך בעגעגנען מיט די אלטע טיעפע ווינשען פון דעם יודישען פאלק אין רוסלאנד. נאר דענמאלסט זוען די „חברה" וועט זיך נעהמען פאר דעם וועג, וואס מיר האבען אנגעוויזען, וועט זי בעווייזען, דאס איהר ציעל איז ניט נור צו געבען דעם יודישען פאלק בילדונג בכלל, נאר צו פערברייטען יודישע בילדונג, יודישע קענטניסע, וואס זענען נור אליין בכח צו דערהאלטען און צו שטארקען אונזער נאציאנאלען גייסט.

פאליטישע איבערזיכט.

דער ענטפער פון ענגלישען מיניסטעריום — דער עסטרייכישער פארלאמענט. — דער בודזשעט אין פראנצויזישען פארלאמענט. — די קולטור אין דייטשען בודזשעט.

דער ענטפער פון דעם ענגלישען מיניסטעריום אויף דעם האלענדישען פארשלאג וועגען שלום איז טאקי אזוי ארויס, ווי מען האט פריהער געשריבען אין די צייטונגען. די ענגלישע רעגירונג זאגט זיך אב אריינצונעהען אין ויכוחים וועגען שלום מיט א פרעמדער רעגירונג, נאר זי איז שוין ניט מעהר אזוי הארט ווי פריהער. זי דאנקט דעם האלענדישען מיניסטער פאר זיין מענשליכקייט און גוטהארציגקייט, וואס ער ווייזט ארויס ביי זיין בעמיהונג וועגען שלום. די ענגלישע רעגירונג וויל אויך שלום און ווייזט דעם וועג, וועלכער קען פיהרען צו איהם. זי מיינט, אז די בויערשע דעפוטאציע, וועלכע איז איצט אין אייראפא, קען ניט פיהרען די פערהאנדלונגען וועגען שלום, ווייל זייער פאלמאכט איז שוין צו אלט. נאר אויב די דעפוטאציע וועט בעטען ביי דער ענגלישער רעגירונג די ערלויבעניש זי דורכצולאזען צו די בויערען אין טראנסוואל, וועט זי זיי אזא ערלויבעניש געבען. די ענגלישע רעגירונג נעהט נאך ווייטער און לעגט פאר, אז די פערהאנדלונגען וועגען שלום זאלען פיהרען די בויערשע גענעראלען אליין, ווייל ביז וואנען די בויערשע דעפוטאציע קען קומען קיין טראנסוואל, וועלען אוועקגעהן ווייטער דריי חדשים, וואס וועט אומזיסט ווייעדער פערלייגגערן די מלחמה.

מיט ענגלאנדס ענטפער זענען אלע צופרידען. מען האפט, אז ער וועט זיין איין אנהויב פון די פערהאנדלונגען וועגען שלום צווישען ענגלאנד און טראנסוואל. מען רעכענט, אז ווי די ענגלענדער אזוי אויך די בויערען וועלען איצט נאכגעבען פון זייערע פריהערדיגע פאדערונגען, ווייל אלע פערשטעהען גאנץ גוט, אז ביי די פריהערדיגע תנאים איז ניטא וועגען שלום וואס צו רעדען, א פשרה מוז געפונען ווערען, און עס איז שוין א סימן צום גוטען. ווען ענגלאנד האט געפונען פאר מעגליך ארויסצווייזען קלאר און אפען חשק צום שלום.

דער עסטרייכישער פארלאמענט האט זיך ענדליך געעפענט. 7 וואכען זענען פאריבער, זייט דער פארלאמענט איז פערמאכט געוועזן, אבער די צייט איז פון מיניסטעריום פערברויכט געווארען מיט פיעל נוצען. די פריוואטע אסיפות צווישען פערשידענע כתות און די בעשפרעכונגען פון די מיניסטארען מיט פערשידענע רעדעלפיהרער און מנהיגים פון פארטייען האבען פיעל שווערע פראגען פערענטפערט און אין פיעל אופנים איצט גרינגער געמאכט די ארבייט פון פארלאמענט. דאס האט זיך גלייך ארויסגעשטעלט שוין ביי די ערשטע אסיפות. דער פארלאמענט האט געארבעט רוהיג און גלאט. די ויכוחים זענען געגאנגען אונגעשטערט . די פערשידענע זייטיגע פראגען, וואס זענען אויפגעווארפען געווארען בעת די ויכוחים איבער'ן בודזשעט זענען גיך פערענטפערט געווארען. קיין איינציגע פארטיי האט ניט גערופט אומזיסט צו פערלענגערן די ויכוחים אדער גלאט צו שטערען די בעראטהונגען.

דער בודזשעט אין פראנצויזישען פארלאמענט רופט היי־יאהר ארויס גאנץ ווייניג ויכוחים. ביי דעם פונקט איבער די הוצאות, וואס האט אבגעקאסט די אויפנאהמע פון רוסישען קייזער אין פראנקרייך, האבען די סאציאליסטען בענוצט די געלעגענהייט ארויסצוטרעטען נעגען דעם בונד צווישען פראנקרייך און רוסלאנד. זיי האבען נעטענה'ט אז פון דעם בונד האט פראנקרייך קיין נוצען ניט, אז ער קאסט נור אב אומזיסט פיעל געלד. זיי האט געענטפערט דער מיניסטער פאר אויסלאנד דיילקאסע. ער האט מיט התלהבות גערעדט וועגען דער פריינדשאפט מיט רוסלאנד און וועגען דעם נוצען פון דעם בונד. עס פערשטעהט זיך אז די שטימען פון די סאציאליסטען געגען רוסלאנד זענען געוועזן גאנץ פעראיינצעלט. דער פארלאמענט האט מיט א גרויסער מעהרהייט פון שטימען (502 געגען 46) בעשטעטיגט די הוצאות, וואס זענען געמאכט געווארען, כדי שען אויפצונעהמען דעם רוסישען קייזער און די קייזערין.

דער דייטשער פארלאמענט האט אין זיין איצטיגען בודזשעט פיעל הוצאות אויף אזויגע קולטורארבייטען, וועלכע פלעגען ביז איצט געוועהנליך גאר ניט אריינגעהן אין די הוצאות פון דער מלוכה. דאס זענען הוצאות אויף די פערבעסערונג פון געזונדהייט אין פאלק. די רעגירונג בעשטימט אין איהר היי־יאהריגען בודזשעט 50 טויזענד מארק אויף די ערפארשונג פון מיטלען, ווי איינצוהאלטען די פערברייטונג פון שווינדזוכט (סוחאטע) אין פאלק און 85 טויזענד מארק אויף צו בויען שפיטעלער פאר לונגען־קראנקע. אבער וויכטיגער פאר אלץ איז די סומען פון 4 מיליאן מארק, וואס איז בעשטימט אויף צו בויען געזונדע און ביליגע וואהנונגען פאר ארבייטער. ווי עס איז בעקאנט, זענען די ענגע וואהנונגען מיט ווייניג לופט די וויכטיגסטע סבה פון דער פערברייטונג פון שווינדזוכט. מיט דעם אריינגעהמען אין בודזשעט פון סומען אויף בויען ביליגע וואהנונגען בעווייזט די דייטשע רעגירונג איהר ריהריוודיגקייט, מיט וועלכער זי רופט זיך אב אויף די פאדערונגען פון דער וויסענשאפט און אויף די אינטערעסען פון פאלק. די דאזיגע הוצאות זענען אנגענומען געווארען פון פארלאמענט מיט גרויס צופרידענהייט

י. ל.

אוים גאליציען.

ב.

אויב עס איז נאך עמיצען אויף וויפיעל ס'איז א ספק געוועזן. אז מיר יודען זענען א גלות־פאלק, אז דער ביטערער לאנגער גלות האט נישט נור דערשטיקט אין אונז יעדעס געפיהל פון מענשען־

כבוד, נאָר אויך אַוועקגענומען פֿון אונז דעם שֵׂכֶל־הַיָשָׁר, דעם קלאָרען מענשען־פֿערשטאַנד, וואָלט ער זיך פֿון דעם געווען איבערציינט בייים צוקוקען זיך צו דער לעצטער סטודענטען־אסיפה אין קראקוי. דער פֿאַקט אַליין פֿאַר זיך, אַז יודישע סטודענטען געפֿינען עס פֿאַר נויטהיג, אַבגעזונדערט פֿון זייערע קריסטליכע חברים צו מאַכען איין אסיפה און צווישען זיך צו בעראָטהען וועגען מיטלען, ווי אַזוי צו הויבען דאָס יודישע פֿאָלק אי גייסטיג אי מאַטעריעל, דער פֿאַקט, אַז ניט נור ציוניסטישע סטודענטען נאָר אויך עטליכע הייסע סאַציאַליסטען האָבען מיטגעהאָלפֿען צו מאַכען אַזאַ אסיפה, איז געוויס אַ פֿאַקט זעהר אַ פֿרעהליכער. דאָס פּראָגראַם און די רעפֿעראַטען פֿאַר די אסיפה זענען בעשטאַנען אין די דריי פּונקטען: 1) גרינדען אַ יודישען בילדונגספֿעראיין אויף האַלטען פֿאָרלעזונגען פֿאַר דעם יודישען המון; 2) זיך בעראַטהען וועגען דעם, ווי אַזוי דער יודישער סטודענט האָט זיך צו בענעהמען אין עפֿענטליכען, סיי אין פּאָליטישען סיי אין חברה׳שען לעבען, און 3) גרינדען אַ יודישע חבירה פֿאַר גימנאַסטיק — אָט פֿון דעם דאָזיגען פּראָגראַם אַליין הייסט שוין אונז דער פּשוט־ער שכל, גאָר אָהן איבריגע שפּיצליך און חכמות, אַרויסלערנען, אַז עס ווערען געהאַלטען פֿאַר נויטהיג אייגענע יודישע חברות, ווייל דאָס יודישע פֿאָלק קען נישט האָבען קיין נוצען פֿון די פֿאָלקספֿאָרלעזונגען, וועלכע ווערען געהאַלטען פֿון דעם פּוילישען „מיצקיעוויטש־פֿעראיין“, אַז דער יודישער סטודענט, חאָטש ער לערנט מיט דעם קריסטליכען אין איין חדר, אויס דעמזעלבען ביכיל, רעדט דיזעלבע שפּראַך און זינגט דיזעלבע ליעדליך, איז פֿונדעסטוועגען פֿאַ־ט אַ בְּרִיָה בִּפְנֵי עַצְמָה, אַנ׳אַבר פֿון אַ בעזונדערען, גאַנץ אַנדערען גוף, און געפֿינט זיך אין אַנ׳אַנדערער לאַגע, לעבט אונטער גאַנץ אַנדערע תנאים ווי זיינע קריסטליכע חברים און אַז דאָס צוזאַמענזיין מיט די לעצטע אין די פֿערשידענע חברות און גימנאַסטישע פֿעראיינען מוז אַ פּנים נישט זיין אַזאַ גרויסער נחת. בכן מוזען זיך די יודען בילדען, אָרגאַניזירען, אונטערהאַלטען עקסטראַ פֿאַר זיך, צווישען זייערע אייגענע, צווישען יודען.

דאָס לערנט אונז דער פּשוט׳ער שכל און פֿון דעם געדאַנקען טאַקע איז געווען בעלעבט דער ציוניסטישער סטודענטען־פֿעראיין „הַשַׁחַר“, בשעת ער האָט בעשלאָסען צוזאַמענצורופֿען איין אסיפה פֿון אַלע יודישע חברים, אָהן אונטערשיעד פֿון זייערע פּאָליטישע דעות. אויך די ניט־ציוניסטישע סטודענטען, צווישען זיי אויך שאַרפֿע געגנער פֿון ציוניזם, האָבען געפֿונען, אַז די אסיפה איז זעהר וויכטיג, און די סאָציאַליסטען האָבען אפילו פֿערלאַנגט און בעקומען אַ רעפֿעראַט פֿאַר איינעם פֿון זייער פּאַרטיי און האָבען אויך טהייל גענומען אין די אַרבייטען פֿון פֿאָרבערייטענדען קאָמיטעט. און אַזוי האָבען די ציוניסטישע סטודענטען, און מיט זיי אויך די עלטערע געסט, ווי געענדיגטע און דאָקטוירים, געקאָנט מיינען, בשעת זיי האָבען בעטרעטען דעם שטאַרק בעזוכטען זאַל, אַז דאָ זענען צוזאַמענגעקומען לויטער יונגע־לייט, וואָס פֿיהלען זיך קודם־כל אַלס יודען און וואָס ווילען ערפֿילען זייער חוב צו זייער יודישען פֿאָלק.

נאָר תכף נאָך דעם ערשטען רעפֿעראָט איבער „פֿאָלקסבילדונג“ (פֿון ציוניסטען מרגליות) האָט זיך אַרויסגעוויזען, וואָס פֿאַר אַ שטאַרקען טעות מיר האָבען געהאַט. אַקעגען אַ טוץ רעדנער האָבען זיך געמעלדעט צום וכוח און אַלע האָבען בעוויזען דעם אמת פֿון דעם טרויעריגען פֿאַקט, אַז מיר לעבען אין אַ פֿינסטערען, ביטערען גלות, אַז אונזער וגנער דור ליגט נאָך אין אַזאַ מין משונה׳דיגען שלאָף, וואָס טויזענדער קלעפּ מיט ריפּענשטויס, טויזענדער מאָל אָנשפּייען אין פּנים, וועלען ניט העלפֿען איהם אויפֿצוּוועקען. אין קיין שום קריסטליכע חברות, צעכען א. ד. ג. ליידט מען נישט קיין יודען (אַהוץ אין פּאָליטישע וואַהלקאָמיטעטען, וואו מען בעדאַרף זייערע שטימען). — און ביי דעם רעפֿעראַט וועגען „יודישער פֿאָלקסבילדונג“ האָט איין רעדנער נאָך דעם אַנדערען געפֿונען פֿאַר נויטהיג מזהיר צו זיין דעם עולם, אַז דער יודישער בילדונגספֿעראיין זאָל חס וחלילה נישט האָבען קיין בעזונדערע אייגענע צוועקען, ד. ה. ער זאָל גאָר נישט טהון, וואָס קען חלילה אַבזונדערן דאָס יודישע פֿאָלק פֿון זיינע פּוילישע ברידער! דאָס יודישע פֿאָלק קען נישט, אָדער וויל נישט, בעזוכען די פֿאָרלעזונגען פֿון „מיצקיעוויטש־פֿאָלקס־אוניווערזיטעט“ (מן הסתם פֿיהלט עס, אַז אַ יוד קען דאָרט ניט שעפּען קיין נחת!) — דאָס האָבען אַלע רעדנער מודה געווען; דער טהייל פֿון יודישען פֿאָלק, פֿאַר וועלכען מען שלאָגט פֿאָר צו גרינדען אַ יודישע פֿאָלקס־אוניווערזיטעט, פֿערשטעהט נישט אַזוי פֿיעל פּויליש, אַז ער זאָל קענען האָבען אַ נוצען פֿון אַ פּאָפּולער־וויסענשאַפֿטליכער רעדע — דערינען איז אויך קיינער נישט מסופק געווען; דאָס יודישע פֿאָלק וועלכעס איז זעהר אָרים און האָט נישט די מיטלען זיך צו בילדען נויטהיגט זיך דעריבער אין אַזאַ אומזיסטע אינסטיטוציאָן — דאָס האָט אויך גאַנץ גוט געוואוסט יעדער פֿון די רעדנער, און פֿונדעסטוועגען חאָט איהר דאָרט געזאָלט הערען טענות פֿון יודישע יונגע־לייט, וועלכע זענען זיך עוסק יוֹמָם וָלַיְלָה אין פּאָליטיק!

קודם־כל, האָט דער רוב פֿון זיי געטענה׳ט, וואָלט געווען אַ גרויס פֿערברעכען געגען די פּוילישע נאַציאָן, ווען מען זאָל, לויט דעם פֿאָרשלאַג פֿון דעם רעפֿערענטען, צולאָזען אין דער פֿאָלקס־אוניווערזיטעט פֿאָרלעזונגען אויך אין דער דייטשער שפּראַך, אפילו אים פֿאַל, אַז עס וועט זיך אַרויסווייזען אַמאָל פֿאַר נויטהיג. געוואַלד, „פּרייסען!“ „ווּרעשען!“ וואָס וועט די וועלט זאָגען?! אַי, דאָס פֿאָלק פֿערשטעהט נישט? עס זאָל פֿערשטעהן, עס מוז פֿערשטעהן, מע זאָל אפילו מוזען אָנהויבען מיט איהם פֿון פּוילישען אלף־בית! מאַנכע האָבען פֿאָרגעשלאָגען, אַז מען דאַרף נישט קיין בעזונדערען פֿעראיין, נאָר „מען זאָל גרינדען אַ יודישע אַבטהיילונג פֿון פּוילישען „מיצקיעוויטש־פֿעראיין“ — גלייך ווי צו גרינדען אַ פֿיליע היינגט אַב גור פֿון דעם, ווער ס׳וויל האָבען די פֿיליע און נישט פֿון דער הויפּט־חברה! אַי, די קריסטליכע חברות האָבען ליעב יודען פֿון דרעווייטענס? נישט־קשה, יודען זענען שוין געוועהנט, אַז מען זאָל זיי אָבווייזען; וועט מען זיי אַבזאָגען — וועט מען דאַן קלערען אויף ווייטער. אויך די פּאָליטיק האָט אין דער אסיפה געפֿונען אַנ׳אָרט זיך אָבצורעכענען מיט דעם פֿערשאָלטענעם „קהל“. עס איז ענטשטאַנען אַ לאַנגער הייסער וכוח, צי ס׳איז יושר, אַזוי ווי דער רעפֿערענט האָט פֿאָרגעשלאָגען, אַז דער פֿאָלקסבילדונגס־פֿעראיין זאָל אָננעהמען איין אונטערשטיצונג פֿון קהל? און אַז איינער פֿון דער יודישער יונגער אינטעליגענץ רעדט פֿון „קהל“, זאָלט איהר נישט מיינען אַז ער רעדט מיט אַזאַ שנאה און פֿעראַכטונג פֿון דעם אָדער יענעם ראש, וואָס טויג נישט צו זיין אַ יודישער פֿערטרעטער, נישט די אָדער יענע פּערזאָן, וואָס זיצט אין קהל־שטוב, איז ביי אונזערע יונגע פּאָליטיקער אַזוי פֿעראַכטעט, נאָר טאַקי פּשוט „קהל“

די יודישע „שטוב“, וועלכע האָט קונה־שם געווען אין דער פּוילישער פּרעסע און ליטעראַטור ווי אַ חשב׳דיגע מיטעלאַלטערליכע אינסטיטוציאָן, וועלכע איז גלייך, אָדער ערגער פאַר אַ גיהנום!

איבערגעבען דאָ דעם לאַנגען ויכוח, וואָס האָט זיך געצויגען פון 2 אַ זייגער נאָכמיטאָג ביז האַלבע נאַכט (מיט אונטערברעכונג פון איין שעה) — איז מיר פשוט נישט מעגליך. איך דערמאָן זיך מיט אַ געפיהל פון עקעל אָן די פערשידענע ראיות, וואָס מאַנכע האָבען אנגעווענדט צו בעווייזען, אַז ס׳איז נישט פאַרהאַן קיין שום „ריינע נאַציאָן“ און דעריבער אויך נישט קיין יודישע; אַז ס׳וואָלט געווען איין אומרעכט פון יודען אנצוערקענען דעם אונטערשיעד פון בעזונדערע נאַציאָנאַליטעטען — האָט ווידער איינער אַרויסגעדרונגען טאַקי פון פּראָפעסאָר מאַנדעלשטאַמ׳ס אַ רעדע אויף איינעם פון די קאָנגרעסען; און אַז יודען דאַרפען נור זיין סאָציאַליסטען ד. ה. נור ערוואַרטען זייער ישועה פון דער אַרבייטער־פּאַרטיי, — האָט איינער (דער סאָציאַליסטישער רעפערענט וועגען 2־טען פונקט) אַרויסגערעדט מיט אַזאַ זיכערהייט, אַזוי ווי ס׳זאָגט זיך אַרויס: „צוויי מאָל צוויי איז פיער!“ — חאָטש דאָס יודישע פאָלק בעשטעהט נישט פון לויטער אַרבייטער און חאָטש די יודישע פראַגע איז בכלל ניט קיין ווירטשאַפטליכע פראַגע.

קיין שום איבערינגען וכוח האָט נישט אַרויסגערופען דער דריטער רעפערענט (דער ציוניסט שאַליט) צום פונקט: יודישער פעראיין פאַר גימנאַסטיק. ער האָט געשילדערט אַ קלאָרעס בילד פון די בזיונות, וואָס יודען האָבען אויסצושטעהן אין די פּוילישע „סאָקאָל“־פעראיינען (חברות פאַר גימנאַסטיק) אין פערשידענע גאַליצישע שטעדט, חאָטש די יודען האָבען געגעבען פיעל געלד פיר די דאָזיגע חברות. ער האָט אָנגערופען מיט׳ן נאָמען אַ יודישען דאָקטאָר, אַ מיטגליעד פון אַ סאָקאָל־חברה, וועלכער איז געקומען צו אַ פעסט פון דער חברה מיט זיין פרוי און יונגע טאָכטער. נאָך דעם פעסט האָט דער קאָמיטעט פערטהיילט מתנות די יונגע מיידליך. אויך דעם דאָקטאָר׳ס קינד האָט בעקומען פון קאָמיטעט אַ שען פערציערט קעסטעל פון סאַמעט, נאָר ווען עס איז צוגעקומען צו די עלטערן ווייזען דאָס שענע קעסטעל און האָט דאָס געעפענט, איז אינעווייניג געלעגען — אַ גרויסע פאָר ציבעלעס (אַ סימן פון יודישקייט)!

די מעשה איז אפּנים אונזערע ניט־ציוניסטישע סטודענטען אויך גוט בעקאַנט געווען; זי האָט זיי געווים דערמאָנט אין עהנליכע זאַכען, וואָס איינער אָדער דער אַנדערער פון זיי האָט אַליין דערלעבט זיך ערגיץ אין אַ פּוילישער געזעלשאַפט אָדער חברה, אַ סימן, אַז קיינער האָט נישט געהאַט וואָס צו טענה׳ן אַקעגען דעם פעראיין פאַר גימנאַסטיק און עס איז איינשטימיג בעשלאָסען געוואָרען איהם צו גרינדען. אויך איבער די ערשטע צוויי פונקטען האָט מען אָנגענומען פאָלגענדעס: צום פונקט 2, אַז די יודישע יוגענד בעדאַרף אין אַלגעמיינע, ניט דיין־יודישע, ענינים געהן תמיד צוזאַמען מיט דער פּאַרטיי, וועלכע איז אַם מייסטען פאָרטשריטליך, — און צום פונקט 1, אַז דער יודישער בילדונגס־פעראיין אָדער ווי ער ווערט אָנגערופען די יודישע פאָלקס־אוניווערזיטעט זאָל געגרינדעט ווערען.

צי וועט דאָס זיין אַ „יודישע“? דאָס וועט אָבהענגען פון דעם, אויב די ציוניסטישע יוגענד וועט האָבען די קראַפט און די ענערגיע צו בעזייטיגען אַלע שטערונגען, וואָס לעגען זיי אין וועג זייערע חברים — די גלות־יונגענד. מ. הענעס.

די יודישע וועלט.

געזעצען און משפטים.

— לויט דעם פּראָטאָקאָל פון דער פּעטערבורגער פּאָליציע איז דער וואַרשויער איינוואָהנער ל. קראַקאָווסקי פערקלאָגט געוואָרען דערפאַר וואָס ער האָט געוואוינט אַ געוויסע צייט אין פּעטערבורג, נישט האָבענדיג אויף דעם קיין ערלויבניש. דער ריכטער האָט געפּסק׳ט, אַז לויט די אַרטיקלען 61 און 63 פון געזעצבוך דאַרף ה. ל. קראַקאָווסקי בעצאָהלען 50 רובל שטראָף אָדער זיצען אין פּאָליציי אַרעסט 3 טעג. דער משפט איז אויף דער אַנקלאַגע פון ה׳ ק. איבערטראָגען געוואָרען אין סיעזד, וועלכער האָט בעפרייט ה׳ קראַקאָווסקי פון יעדער שטראָף, ווייל דער אַרטיקעל 63 איז נוגע נור אַזעלכע, וועלכע האָבען בעקומען אַ בעפעהל אַרויסצופאָהרען פון פּעטערבורג און זענען צוריקגעקומען אַהין. ה׳ קראַקאָווסקי, האָט ערקלערט דער סיעזד, קאָן אויך נישט געשטראָפט ווערען לויט אַרטיקעל 61, ווייל ער איז נוגע נור צו די איינוואָהנער פון רוסלאַנד, אָבער נישט פון פּוילען, וועלכע ווערען געשטראָפט פאַר אַזאַלכע זאַכען נור אָדמיניסטראַטיוו, אָבער נישט דורכ׳ן געריכט.

— דער סענאַט האָט געפּסקנט, אַז פערשיקטע יודען, וועלכע האָבען געהאַט איידער זיי זענען אָבגעמשפט געוואָרען דאָס רעכט צו וואָהנען אין סיביר, פערליערען נישט זייער רעכט אויך נאָכדעם, ווי עס אַריבער די צייט פון פערשיקען.

— דער סענאַט האָט ערקלערט, אַז יודען געהילפען פון אַפּטעקאַרען האָבען דאָס רעכט איינצוטרעטען אין אַפּטעקען, וועלכע געפינען זיך אויסער דער טשערטאַ, כדי צו ענדיגען זייער קורס.

— אַ גייסטליכער, כריסטיאַן טיממע אויס האַמבורג האָט געשיקט אַ בריעף דעם בעקאַנטען אַנטיסעמיטישען גייסטליכען קרעססעל מיט די דאָזיגע ווערטער: „איך האַלט דיך פאַר דעם גרעסטען שווינדלער, וועלכער איז נישט ווערט צו זיין קריסטליכער גייסטליכער, דו ווייסט נישט בעווייזען אַלעס, וואָס דו האָסט געשריבען געגען יודען“. קרעסעל האָט זיך געפיהלט בעליידיגט און אַנגעקלאָגט טיממע׳ן אין געריכט. דער ריכטער האָט געפּסקט, אַז טיממע זאָל בעצאָהלען שטראָף נישט מעהר ווי 30 מאַרק, ווייל דער בעשולדיגטער איז אַ מענש מיט אַ פּאַטעטישען געפיהל, וועלכער קעמפפט פאַר דעם אמת, און די שרייבערייען פון קרעסעל, אַז יודען דאַרפען קריסטליכעס בלוט האָבען איהם שטאַרק אויפגערעגט.

— לויט די ידיעות פון פּרייסישען קריעגסמיניסטעריום, געפינען זיך אין דייטשען מיליטער נישט מעהר ווי 3 יודען דאָקטוירים. דאַגעגען זענען דאָ אין רעזערוו 895 יודישע דאָקטוירים. פון דעם קאָן מען אַרויסנעהמען, אַז צו פערגיסען זייער בלוט פאַר דאָס פאַטערלאַנד, האָבען יודען אויך רעכט, אָבער צו דיענען אין מיליטער אין פריעדענסצייט און צו נעהמען געהאַלט, דערצו זענען קריסטען בילכער.

— אין דובלין איז געווען אַ משפט פון איין יוד הענרי קאָהן, וועלכער איז אָבגעמשפט געוואָרען פאַר אויסברעכען פענסטער אין אַ פּרעמדען הויז אויף איין יאָהר טיורמע. ביים פּראָצעס האָט זיך דער ריכטער אויסגעדריקט, „אַז אויב מען וואָלט דעם בעשולדיגטען געטוידט אויפ׳ן אָרט, וואָלט ער עס ווערט געווען“. ווייטער, בעת דער בעשולדיגטער האָט געוואָלט נאָך עפּיס זאָגען, האָט איהם דער ריכטער אָבגעשטעלט און געזאָגט: איהר זענט אַ ריכטיג בילד פון אייער נאַציאָן, וועלכע איז אַליין שולדיג אין דעם, וואָס מען יאָגט זיי פון אומעטום“. דער פּרעזעס פון דער יודישער געמיינדע אין דובלין האָט אויסגעדריקט זיין פּראָטעסט געגען די ווערטער פון ריכטער, און אַזוי ווי דער ריכטער האָט איהם גאָר נישט געענטפערט אויף זיין פּראָטעסט, האָט ער פאָרגעלעגט די זאַך דער געמיינדע, וועלכע האָט בעשלאָסען זיך דעריבער צו קלאָגען פאַר דעם לאָרד־קאַנצלער פון אירלאַנד.

דעם 23־סטען יאַנואַר האָט סטיוואַרט סאַמועל געמאַכט איין אַנפראַגע אין ענגלישען פּאַרלאַמענט, אויב דעם לאָרד־לייטענאַנט פון אירלאַנד איז בעקאַנט די זאַך און וואָס די רעגירונג רעכענט צו טהון אין דעם. דער פערטרעטער פון לאָרד־לייטענאַנט ה׳ ווינדעם האָט געענטפערט, אַז חאָטש ער האָט געלייענט אַ ראַפּאָרט וועגען דער זאַך, נאָר ער ווייס נישט ריכטיג, ווי דער ריכטער האָט זיך אויסגעדריקט. אויסערדעם איז דער ענין נישט אַזעלכער, אַז די אַדמיניסטראַציאָן זאָל קענען עפּיס טהון אין דעם. איינער בילי האָט אויך געמאַכט אַ שאלה אין פּאַרלאַמענט: וואָס „די רעגירונג רעכנט צו טהון געגען דעם, דאָס מען זאָל ווייטער נישט אויסשלאָגען קיין פענסטער אין די געוועלבען?“ דערויף האָט ה׳ ווינדעם געענטפערט, אַז די רעגירונג וועט אונטערנעהמען די נעהייגנעטע מיטלען“.

דערפון איז אַרויסצונעהמען, אַז געגען אויסשלאָגען פענסטער האַלט די רעגירונג פאַר נויטהיג אונטערצונעהמען מיטלען און געגען בעפלעקען פון יודען — קאָן מען גאָר נישט טהון.

*

געשעפטען און מלאכות.

אין זיטאָמיר איז געעפענט געוואָרען פון אַרבייטער אַ טאַבאַקפאַבריק. דאָס גאַנצע פערדינסט וועט ווערען צוטהיילט גלייך צווישען אַלע אַר־

בייטער. צו דער עפנונג זענען געקומען דער גובערנאַטאָר און בעאַמטע און אויך פיעל אַנדערע געסט.

— דער בעקאַנטער אָרגאַניזאַטאר פון ארטעלען, ה. לעוויטסקי, איז געוועזן ניט לאַנג אין ווארשוי. ער איז עטליכע מאָל צוזאַמענגעקומען מיט יודישע אַרבייטער און האָט זיי ערקלערט דעם צוועק פון ארטעלען.

— אין וואַרשוי ווערט געגרינדעט איין ארטעל פון יודישע שוסטערס. יעדער וועט אַריינטראָגען 30 רובל. ארטעל וועט דינגען איין הויז, וואו אַלע וועלען אַרבייטען צוזאַמען. אַ חוץ דער ארטעל פון שוסטער ווערט אין וואַרשוי אויך געגרינדעט איין יודישע שותפישע טאַבאַק-פאַבריק. עס טרעטען אריין 50 אַרבייטער. יעדער וועט געבען צו 100 רובל.

— אין דער יודישער קאָלאָניע „ראמאנאווקא“ איז געגרינדעט געוואָרען איין ארטעל פון קאָלאָניסטען, וועלכע האָט בעקומען 2 דעסיאטין ערד צום פערפלאַנצען אַ וויינגאָרטען.

*

יודישע געמיינדען.

— דעס „וויעק“ איז מען מודיע פון מינכען, אַז דער בייערישער פרינץ זיעגפריעד איז אויסגעטרעטען פון מיליטער דיענסט, ווייל ער האָט חתונה געהאַט מיט אַ יודיש מיידיל, וועלכע איז נאָך איצט געבליעבען ביי איהר גלויבען.

— אין פאָקשאַן (רומעניען) איז געוועזן אַ אסיפה פון רומעניש יודישע קהלות אויף וועלכע עס זענען געקומען 50 דעלעגאַטען אויס 30 קהלות. די אסיפה האָט בעשלאָסען צו גרינדען אַ „פערבאַנד פון יודישע קהלות אין רומעניען“, און זי האָט אויסגעקליבען אַ שטענדיגען קאָמיטעט פון 11 מיטגליעדער, וועלכער וועט זיך סטאַרען ביי דער רעגירונג וועגען בעשטעטיגונג פון „פערבאַנד“. אויסערדעם האָט מען בעשלאָסען צוזאַמענצורופען איין אסיפה פון לעהרער, וועלכע זאָלען אויסאַרבייטען אַ פראָגראַם פאַר יודישע שולען און בעקלערען די פראַגע וועגען גרינדונג פון אַ פענסיאָן-פאָנד פאַר לעהרער. די אסיפה האָט אַרויפגעלעגט אויף די געמיינדען דעם חוב צו זאָרגען וועגען לערנען יודישע רעליגיאָן אין די אַלגעמיינע שולען, וועגען איינריכטונג פון היסטאָרישליטעראַרישע חברות, וועגען דער איינפיהרונג פון גימנאַסטיק אין די יודישע שולען א. ז. וו. עס איז אויך בעשלאָסען געוואָרען צו גרינדען איין לאַנדווירטשאַפטליכע שולע און איין האַנדווערקשולע.

*

בילדונג.

— די ראָסטאָווער מלמדים האָבען דערלאַנגט דעם ראַבבינער דר. אייזענשטאדט איין ערקלערונג, אין וועלכער זיי בעטען, דאס ער זאָל זיך סטאַרען וועגען איין ערלויבניש, אַז די מלמדים זאָלען אַלע מעגען האָבען זייערע חדרים אין איין הויז, ווייל דאַן וועט דאָס לערנען קענען געפיהרט ווערען בעסער און די וואָהנונגען וועלען קענען זיין געזונטער און גרוימער.

= דער פעראיין, וועלכער האָט זיך געבילדעט פאַר איינינע יאָהר אין בערלין צו לערנען אומזיסט העברעאיש מענער און פרויען, האָט איצט אַריינגעגעבען איין „אויפרוף“, אין וועלכען ער איז מעורר יודען צו לערנען העברעאיש. די לעקציעס ווערען געהאַלטען פון דר. בערנפעלד, אַלבערט קאַץ און דר. רענצער. דאָס לערנען ווערט געפיהרט לויט דער גייעסטער מעטאָדע, וועלכע מאַכט דאָס לערנען פון אָנהויב אָן אינטערעסאַנט. די לעקציעס ווערען געהאַלטען אַוועגדס. קיין געלד נעהמט מען נישט, נאָר פאַר דעם איינשרייבען זיך צאהלט מען 1 מאַרק.

— אין אַמעריקא ווערט געגרינדעט איין ראַבינער-סעמינאר. דער ערשטער פרעזידענט פון איהם וועט זיין פראָפעסאָר שעכטער. די דירעקטאָרען זענען יעקב שיף, לעוויזאָהן, גיגענהיים, זולצבערגער און אַנדערע. דער צוועק פון סעמינאר וועט זיין צו אונטערהאַלטען דעם יודישען דת, צו ענטוויקלען די יודישע ליטעראַטור, צו מאַכען וויסענשאַפטליכע פאָרשונגען, צו גרינדען אַ ביבלאָטהעק און צו ערציהען יודישע ראַבינער. די דירעקטאָרען וועלען האָבען דאָס רעכט צו געבען די שילער דעם טיטעל רבי, חזן, לעהרער, דאָקטאָר פון יודישער ליטעראַטור און דאָקטאָר פון טהעאלאגיע. די מיטגליעדער פון דירעקטאָריום שיף, לעוויזאן און אַנדערע געהערען צו די רייכסטע און געבילדעסטע יודען אין אַמעריקא.

*

קאָלאָניזאציאָן.

— אויס ארגענטינא שרייבט מען דעם „דזואיש כראניקל“ : די יודישע קאָלאָניסטען האָבען איצט שניט-צייט. מען קאָן שוין איצט שאַצען בערך דעם רעזולטאט פון דעם גערעטעניש. אין מאריציא וועט זיין דאָס גערעטעניש גוט, פון 9 ביז 10 קווינטאל ווייץ אויף אַ העקטאר. בכלל איז דער מצב פון דער קאָלאָניע זעהר גוט. אין מאָזעסוויל איז דער לוצערן זעהר גוט און דער מצב בכלל גיט שלעכט. עס ווערען געמאַכט פאָרבערייטונגען אויפצונעהמען נאָך 100 פאַמיליעס נייע קאָלאָניסטען. אין די ענטרע-ריאס קאָלאָניעס וועט זיין דאָס גערעטעניש פון 4 ביז 6 קווינטאל אויף איין העקטאר. דער מעמד בכלל איז נאָך נישט גוט. דאס לאַנד איז גענוג פרוכטבאַר, אָבער צום אומגליק איז דער קלימאט זעהר שלעכט פאַר ערדאַרבייט און די קאָלאָניסטען זענען דערום נישט שולדיג אין נישט גערעטעניש. יודען קענען נישט נור ווערען פערמער (לאַנדווירטען), נאר זיי זענען דאָס שוין געוואָרען. אַלס בעוויז קאָן דיענען, דאס הונדערטער פאַמיליעס זענען שוין 10 יאָהר צוגעבונדען צו זייער ערד אין בעטראַכטען זייער קאָלאָניע אַלס חיים, מען זאָגט, אַז די הברה יק״א האָט בדעה צו מאַכען יודישע קאלאניעס אין בראזיליען.

*

עמיגראַציאָן.

— די געגנער פון דער איינוואַנדערונג קיין ענגלאַנד האָבען ווי עס איז ידוע פערגעלעגט אין ענגלישען פאַרלאמענט, אַז מען זאָל דערמאָנען אין דער תשובה אויף די טהראָנרעדע, ווי ווייט נויטהיג עס איז צו פערשטעלען דעם וועג די אָרימע עמיגראַנטען פון אויסלאַנד. דער מיניסטער באלפור האָט געענטפערט, אַז די רעגירונג איז געבליבען ביי איהר פריהעריגער מיינונג וועגען דער שאלה, נאָר די פראַקטיקע אין די פעראייניגטע שטאַטען האָט בעוויזען, ווי שווער עס איז איינצופיהרען מיטלען געגען די עמיגראַציאָן פון אויסלענדער. דער שאדען, וואָס עס קען ברייגען די פרעמדע איינוואַנדערונג איז קליין ; די מיינונג, אַז די אויסלענדער האָבען פערגרעסערט די אָרימקייט און די צאהל פון פערברעכען אדער אַראָבגעזעצט דעם אַרבייטס-לוין דורך קאָנקורענץ — האָט נישט קיין שום גרונד. דער אמת׳ער שאָדען פון דער עמיגראַציאָן איז די ענגשאַפט פון וואָהנען און דאָס שטייגען פון דירה געלד. דאָס געזעץ, אַז אָרימע עמיגראַנטען זאָלען נישט טאָרען אבשטייגען אין די ענגלישע פאָרטען, וועט וועניג וואָס העלפען. אין אַמעריקא עקזיסטירען שוין פון לאַנג שטרענגע געזעצען געגען די עמיגראַציאָן, זיי האַלטען אָבער אָב נישט מעהר ווי 1 פראָצענט פון דער אַלגעמיינער צאהל איינוואַנדערער, די איינוואַנדערונג אין די פעראייניגטע שטאַטען אויס רוסלאַנד און פוילען איז גרעסער ווי אין ענגלאַנד. אין די יאָהרען 1892—1900 זענען איינגעוואַנדערט אין די פעראייניגטע שטאַטען 183,000 נפשות און אין ענגלאַנד נור 60,000 נפשות. כדי מען זאָל קענען באמת פערקלענערען די איינוואַנדערונג קיין ענגלאַנד, מוז מען ארויסגעבען שטרענגערע געזעצען ווי די, וועלכע זענען ביז אהער פערגעלעגט געוואָרען אין פאַרלאמענט. נאָר אַזאלכעס, רעכענט די רעגירונג, קאָן מען נישט טהון, איידער מען וועט חוקר ודורש זיין די זאַך ; אויף אַזא חקירה ודרישה בעשטעהט די רעגירונג. די גענויע אויספאָרשונג פון דער זאַך איז איצט זעהר נויטהיג, ווייל דורך די פערקלענערונג פון דער עמיגראַציע קיין אַמעריקא איז צו רעכענען, אַז די עמיגראַציאָן קיין ענגלאַנד וועט זיך פערגרעסערען.

דער פאַרלאמענט איז מיט דער ערקלערונג פון מיניסטער געבליבען צופרידען.

*

סטאַטיסטיק.

— אין אָדעסער „אדרעס-קאַלענדער פאַר 1902“ געפינען זיך איניגע סטאַטיסטישע ידיעות וועגען דער יודישער בעפעלקערונג אין אדעס. לויט די אָפיציעלע ידיעות זענען געווען אין 1900״טען יאָהר אין אָדעס סך-הכל 449,673 איינוואָהנער, פון זיי 133,737 יודען. התונות זענען געווען אין דעם יאָהר 3,936, פון זיי ביי יודען 1,455 (40 %). שילער זענען געווען אין אַלע אדעסער שולען 36,222, אין פון זיי יודען 13,867 (38 %). געשטאָרבענע זענען געווען 10,723 און יודען צווישען זיי 3,438. די שטערבליכקייט ביי יודען איז 25,6 אויף 1000, און ביי קריסטען נור — 23,05.

*

ליטעראַרישע נייעס.

*** דער בעוואוסטער וויענער קולטוס-פאָרשטעהער, ה׳ סאַלאָ קאָהן, האָט מנדב געווען 20,000 קראָנען פאַר דער וויענער „אַקאַדעמיע דער וויסענשאַפטען“ אויף אָבצודרוקען דעם בעריכט וועגען דער לעצטער פאַלעסטינאַפאָרשונגסרייזע, וועלכע די אַקאַדעמיע האָט אונטערנומען. שוין פריהער האָט ה׳ קאָהן צו שטייער געגעבען דער אַקאַדעמיע אויף הוצאות צו דער פאָרשונגסרייזע 12,000 קראָנען.

— די פילאָזאָפישע פאַקולטעט פון לעמבערגער אוניווערזיטעט האָט פערעפענטליכט אַ קאָנגורס פון נאַמען וואַוועלבערג אויף אַ חבור : „די געשיכטע פון די יודען אין פוילען“. פרעמיען זענען דאָ צוויי : פון 600 און 400 קראָנען. דער טערמין איז ביז ענדע 1903. די מבינים וועלען זיין די פראָפעסאָרען שמעון אשכנזי, דעמבינסקי, פינקעל און וואיצעכאָווסקי.

אלגעמיינע וועלט נייעס.

ארטעלען אין רוסלאַנד. די ארטעלען האָבען זיך אין דער לעצטער צייט שטאַרק פערברייטעט אין רוסלאַנד. עס זענען דאָרט איצט פאַראַן מעהר ווי 100 ארטעלען, וועלכען האָבען צוזאַמען אַ יעהרליכען אַבזאַץ פון איבער 2 מיליאָן רובל. עס זענען דאָ 8 שותפישע טאַבאַקס-פאַבריקען, וואָס מאַכען איין אָבזאַטץ פון 250 טויזענד רובל יעהרליך, 15 שותפישע בעקערייען א. ז. וו.

ארטעלען קענען ווערען געגרינדעט אָדער לויט די תקנות, וועלכע ווע־רען בעשטעטיגט פון פינאַנצמיניסטער, אָדער איינפאַך אויף גרונד פֿון קאָנ־טראַקטען, וועלכע ווערען געשלאָסען ביים נאטאריוס. א נאָטאריאַלנער קאָנ־טראַקט וועגען ארטעלען איז א געוועהנליכע פריוואטע אָבמאַכונג, וועלכע האָט איהר קראַפֿט דורך דעם אליין, וואָס זי איז גע־מאַכט ביי א נאטאריוס און פֿאָדערט דערום נישט קיין שום בעזונדערע ערלויבניש און בעשטעטיגונג. מיט דעם נאָטאַריאלנעם קאָנטראַקט בעקומט די ארטעל באַלד דאָס רעכט אָנצוהויבען איהר אַרבייט. די ארטעל דאַרף נאָר מודיע זיין דער פאָליציי אז זי הויבט אָן אַרבייטען און צו־גלייך צושטעלען א קאָפיע פון קאָנטראַקט.

די ארטעלען האָבען א בעזונדער לגאַטע אין אָבצאהלונגען: ארטעלען, וואָס זייער גרונד קאפיטאל איז ווייניגער פון 10,000 רובל, זענען פטור פון האַנדעלסאָבצאהלונגען און האַנדעלסבילעטען.

דער רוסישע פינאַנץ־מיניסטער האָט איצט ניט לאַנג געעפֿענט פֿאַר איין ארטעל איין קרעדיט פון דער רעגירונגס־באַנק פון 10 טויזענד רובל. דער ארטעל פון פאוולאסק האָט ער ערלויבט איין קרעדיט פון 50 טויזענד רובל אויף אויס־צוצאָהלען אין משך פון 30 יאָהר.

= ה׳ אסקאר שטרויס אין ניוּיאָרק (איין יוד), וועלכער איז גע־ווען באטשאַפֿטער פון די פֿעראייניגטע שטאַטען אין קאָנסטאַנטינאָפּאָל, איז איצט בעשטימט געוואָרען פון דער אַמעריקאַנישער רעגירונג צו זיין מיטגליעד פון פֿריעדענסגעריכט אין האַג.

= דער רוסישער פינאַנצ־מיניסטער ווילענדיג, אז עס זאָל זיך פֿער־מעהרען די צאהל פון די לייה־ און שפּאַרקאַסען אין שטעדט און דערפֿער, האָט געמאַכט ביי דער הויפּט־פֿערוואַלטונג פון די שפּאַרקאַסען אין פעטערבורג איין ביוראָ, כדי צו געבען אלע נוטהיגע ידיעות וועגען גרינדונג פון לייה־ און שפּאַרקאַסען און וועגען דער פיהרונג און די אָרדנונגען אין זיי. אויך די הויפּט־שפּאַרקאַסע אין וואַרשא וועט געבען אויף פֿערלאַנג אלע נויטהיגע ידיעות און בעהילפֿיג זיין ביים גרינדען פון שפּאַרקאַסען.

= אין פעטערבורג איז געווען א בעראַטהונג פֿון די דירעקטאָרען און משגיחים פון די האנדעלס־שולען, כדי צו בעקלערען די ענדערונגען, וועלכע מען דאַרף איינפֿיהרען אין די האַנדעלס־שולען. די אסיפה האָט אויסגעאַרבעט איין אלגעמיינעם פראָגראַם פֿאַר די דאָזיגע שולען און געגעבען איהר מיינונג, אז מען דאַרף מבטל זיין דאָס שטעלען מיינונגען די שילער און אויך די עק־זאמענס ביים איבערגעהן פֿון איין קלאַס אין דעם אנדערען. אנשטאַט די עק־זאמענס זאָל מען פֿערמעהרען די פראַקטישע בעשעפֿטיגונגען פון די שילער, פון וועלכע מען וועט קענען ארויסזעהען, ווי ווייט די שילער האָבען מצליח געווען אין לערנען. די פערזאַמלונג האָט אויך ערקענט פֿאַר נייטהיג, מען זאָל עפטער פֿיהרען די קינדער שפּאַצירען און מאַכען מיט זיי נסיעות. וועגען דער זעלבסט־שטענדיגער אַרבייט פֿון די שילער האָט די פֿערזאַמלונג געזאָגט איהר מיינונג, אז עס איז גלייך, דאָס די קינדער זאָלען אַרויסגעבען זייער אייגענע צייטונג, וועלכער זאָל ווערען רעדיגירט און אויסגעפילט דורך די קינדער אליין אָהן הילף פֿון די לעהרער, די לעהרער דאַרפֿען אלעס וויסען, אָבער לאָזען די שילער אין אלעם פרייע האַנד. וועגען די פּראָצענטען פֿאַר יודישע שילער איז נישט געווען די רעדע.

די וועלט.

א.

קוקט אייך צו צו דער וועלט צו דער שענער,
ווי זי לעבט, ווי זי שיינט, ווי זי בליהט.
שוין בעזונגען די וועלט האָט ניט איינער
אין זיין פֿרעהליכען־זינגענדיג ליעד.

פון איהר טיעף ביז די ליכטיגע שטערען
געהט א פֿרעהליך געזאַנג אויף דער וועלט,
בערג און טהאל גיסען פֿריידפֿולע טרעהרען,
יעדעס בוימעלע קוויקט זיך און קוועלט.

און די זון געהט דא קיינמאל ניט אונטער,
און זי שיינט פונ׳ם הימעל אראָב,
בוימער בליהען סיי זומער, סיי ווינטער,
און די קוויטען — זיי פאלען ניט אָב.

און דער מענש לעבט אין פֿרייד און נחמה:
אויף דערויף איז דאס לעבען געשטעלט.
אך! די וועלט איז א יונגע נשמה —
ווארום יעדע נשמה איז א וועלט...

ב.

קוקט אייך צו צו דער וועלט צו דער שענער,
זי איז אלט, זי איז שוואַך, זי איז מיעד
שוין בעוויינט האָט די וועלט דא ניט איינער
אין זיין קלאַגענדיג־וויינענדיג ליעד.

אין איהר טיעף ליגען אוצרות פֿערבאָרגען,
דיאַמאַנטען און פערל א שרעק.
נאָר איהר הארץ איז פֿעראומערט מיט זאָרגען,
תמיד וויינט זי און קלאָגט אָהן איין עק.

און די אוצרות — וואס קאן פון זיי ווערען,
אז דאס לעבען איז ביטער און שווער?
יעדער דימאַנט צוגעהט זיך אין טרעהרען,
יעדע פערל צוגעהט אין א טרעהר.

דער מענש פיהרט מיט דעם גליק א מלחמה;
נאָר דאס גליק איז פֿערהאַנגען, פֿערשטעלט.
אוי, די וועלט איז איין אלטע נשמה, —
ווארום יעדע נשמה איז א וועלט...

מ. מ. ווארשאווסקי.

ליעבע.

פֿון ק. עדוויי.

מאַריע איז אַ מיידיל 5 יאָהר אלט און דאָך האָט זי זיך שוין אַ חתן צוגעפאַסט.

ער הייסט זשאַן, ער איז דעם שפּיגעלמאַכערס א זוהן, וואָס וואָהנט נעגענאיבער אין קעלער. הייטיגען ערב פסח איז איהם ערשט 6 יאָהר געוואָרען! ער איז איין היבשעס קינד, מיט שווארצע קארשען־אויגען, אָבער זיין נאָז איז נאָך ניט שטענדיג טרוקען. נאָר דאָס איז קיין חסרון ניט צום שידוך, דען ביי דער כלה זעלבסט טרעפֿט דאָס־זעלבע אויך ניט גאַנץ זעלטען. זשאַן בעזוכט זיין כלה זעהר אָפֿט, כמעט טאָג טעגליך. זי פֿיהרט איהם אין זאַל אריין, ווייזט איהם איהרע שענע בילדער, איהר פיאַנינאָ און איהר איבריגעס גוט און האָב.

אָבער נאָך פֿערלויף פֿון אַ פאָר שעה, בעט זיך זשאָן אַהיים. מאַריע וויל איהם אָבהאַלטען אָבער — אומזיסט. ער בלייבט ביי דעם זייניגען, מאַכט אַ געפילדער, אַ רעש, ניט אַנדערש אַהיים.

דאַן געהט מאַריע צום פֿאָטער אין קאַבינעט און זאָגט פֿער־וויינט:

„פאַפאַ, זאָל זשאַן ביי מיר בלייבען... ער איז דאָך מיין חתן... פֿאַר וואָס געהט ער אַוועק?..."

„אודאי", זאָגט דער פֿאָטער, „זאָל ער בלייבען, נאָר..."

„פאַפאַ", חליפעט ווייטער דאָס קינד, און טרעהרען קאַפען איבער איהר צאַרטעס פנימ׳ל „זשאַן וויל אָבער ניט בלייבען, ער וויל ניט אַנדערש אַהיים, אונטען, אין קעלערשטוב!"

דער פאטער לעגט אוועק די פעדער אויפ'ן שרייבטיש, נעמט זיין קליין טאכטעריל אויפ'ן שויס, אום זי צו בערוהיגען.

„אך נארעלע" — זאגט ער — „דו פערשטעהסט גאר ניט דאס שפיעל. די יונגע לייט זענען שטענדיג אזוי: ווען מען פערלאנגט, זיי זאלען בלייבען — דאן געהען זיי, און ווען מען ווארפט זיי אוועק — דאן קומען זיי װיעדער. געה מיין טאכטער, און טרייב איהם ארויס, — איך װעל דיר שוין איין שענערען חתן קריגען".

מאריע איז פון דער נאטור איין גוטעס קינד, זי פאלגט איהר פאפא. זי ווארט ניט לאנג, לויפט געשווינד צו זשאנ'ען און זאגט איהם: „געה, חזיר, אהיים, איך דארף דיר ניט; דער פאפא וועט מיר איין שענערען חתן געבען". זי עפענט די טהיר און טרייבט איהם אהיים.

אין א האלבע שעה ארום קומען אלע צונויף אין שפייזצימער, צו מיטאג. פלוצלינג דערהערט זיך איין קינדער־געוויין. מאריע וויל זעהן, ווער איז דאס. דער פאטער נעמט זי אויפ'ן האנד און געהט צום פענסטער.

דארט שטעהט זשאן, נעבען טהיר פון קעלער, דער פינגער אין מויל און שלוכצעט:

מאריע'לע מאריע'לע!!"

דער פאטער גלעט איהר שווארצע סאמעט האר און קוקט איהר אינ'ם געזיכט אריין.

„פאפא" — זאגט זי — „איך וויל איהם שוין ניט, איך דארף איהם שוין ניט מעהר! ווען וועסטו אבער מיר דעם שענערען ברייננען?"

— — — — — — — — — — — — — — — — —

דער בליק פון דער קליינער מאריע איז וואונדערבאר, ס'איז איהם גאר ניט צו בעשרייבען. דאך בלייבט ער גלייך ביי אלע פרויען, פון 5־טען ביז צום 80־סטען יאהר.

פון פראנצויזישען איבערזעטצט י. מאנידס.

בעריל וואסער־פיהרער.

(פארטזעטצונג).

III

אויפ'ן צווייטען טאג איז בעריל אויפגעשטאנען פריהער ווי געוועהנליך און איז ארויסגעפאהרען צום קוואל. ער האט נאך דארט קיינעם פון די וואסערפיהרערס ניט געפונען. ער האט אנגעהויבען פויל צו שעפען די קאנען און גיסען אין פעסיל, אלע מאל זיך ארומקוקענדיג, גלייך ער ווארט אויף עמיצען.

פון אונטערן בארג האט זיך ארויסגעוויזען שמואל'קע אויפ'ן פעסיל. ער האט ווי א ציטער געטהון, דערזעהענדיג בערלען, און ניט ווילענדיג האט ער איינגעהאלטען דאס פערד.

„האסט זיך דערשראקען פאר יוסלען? מאכט זיך בעריל לוסטיג—ער איז דא נאך נישטא!"

„פאר יוסלען איז שוין ניטא וואס מורא צו האבען", — מאכט שמואל'קע זיך הארץ און צולאכט זיך מיט א משונה קול: „יוסיל ליגט אין שפיטאל. מע זאגט, ער איז א מסוכנ'ער".

בעריל איז געבליבען מיט דער אנגעפולטער קאן אין דער לופטען: „אין שפיטאל? ווי אזוי ווייסט, דאס?!" האט ער קוים ארויסגערעדט.

אקערשט האב איך דאס געהערט נעבען אלטען בית־המדרש, אין גאס פון א רעדיל מענשען האב איך געהערט, אז דער דאקטאר איז זיך מיאש.

בעריל האט זיך פערטראכט. דאכט זיך די קאנען לאזען זיך אליין אראב אין קוואל אריין און הויבען זיך אליין צום פעסיל. שמואל'קע האט איהם דערמאנט, אז דאס פעסיל געהט שוין אריבער, און די קאנען גיסען זיך שוין אויף דער ערד. שווייגענדיג און אלץ פערטראכט האט ער פערשטעקט דאס פעסיל, ארויפגעזעצט זיך און אבגעפאהרען.

נאכ'ן דריטען פעסיל, ווען ער איז אהיים געפאהרען עפיס איבערחאפען, האט איהם בתיה — זיין ווייב דערצעהלט, אז מ'האט איהם גערופען צום רב.

„צום רב?! פערוואונדערט ער זיך: וואס איז צום רב? ער דארף מיך א שאלה פרעגען?! לאמיך צוגעהען הערען, וואס דארף עס מיך דער רב האבען?"

ניט קוקענדיג אויפ'ן ווייבס קללות און חרמות, אז זי קאן ניט האלטען דאס פייער אזוי לאנג אויפ'ן פריפעטשאק, אז זיין גלעזיל אקראפ מיט מילך ווערט קאלט איז ער אוועק צום רב.

דער רב האט איהם גוט מכבד געווען: „ווי שלאגט אזוי איין יוד דעם אנדערען?" האט ער זיך צושריען: „ווי האט עס גאר א בן־ישראל אזא אכזריות אין זיך? אוי לאותה בושה!"

פאר די לעצטע דריי ווערטער האט זיך בעריל שטארק דערשראקען. ער האט ניט פערשטאנען אקוראט, וואס זיי בעדייטען — דאך האט ער געפיהלט אין זיי אלע מ'ני־בזיונות, אלעס דאס, וואס ער האט אליין שוין אויף זיך איבערגעטראכט: ס'הייסט—„רוצח", ס'הייסט—„מערדער", ס'הייסט—„ניט קיין יוד"—ער האט זיך שטארק צעוויינט: „כ'בין אזוי פיעל ניט שולדיג, רבי'ניו! ער האט מיך ארויסגעבראכט דערויף"--האט ער קוים חליפענדיג ארויסגערעדט.

„נו, מיילא, ווי די זאך איז שוין דארט געוועזען" — איז דער רב ווייכער געווארען: „לעת־עתה איז עס א מאן פון א ווייב, דו דארפסט, אויב דו קאנסט, מפרנס זיין דאס אומגליקליכע ווייב נעביך ביז... ביז ער וועט אפשר נאך געזונד ווערען. וועסטו איהם דערנאך איבערבעטען, ס'געהט ערב יום־כפור, א יוד איז ניט שלעכט ביים הארץ חס־ושלום, ניט קיין נוקם ונוטר, א יוד איז מוחל, און השי"ת איז אוודאי מוחל, אבי נור תשובה בלב שלם, אלא מאי טאמיר ח"ו אויפ'ן ערגערן אופן, איז אויך דאס איינענע, ווערט זי דעמאלס א מותרת לכל העולם איז זי שוין ניט מוטל אויף דיר".

„ווי ווייט כ'ל קאנען, רבי! ענפערט בעריל אין טרעהרען; איך וועל מיך טהיילען מיט איהר, וויפיעל כ'ל פערדיענען".

ער האט איין אויג געווארפען אויף זיינע גראבע און געזונדע הענד, גלייך ער וויל זיך איבערצייגען, אויב זיי וועלען קאנען ציהען פון טיעפען קוואל איין איבעריג פעסיל וואסער אין טאג פון... פון יוסילס ווייב וועגען, און איז שוין ארויס צו דער ארבייט.—

ער האט דעם טאג זיך ניט פערגונען די צייט צו עסען. קיין צייט ניט געהאט אויסצוהערען בתיה'ס קללות; ער דארף היינט פער־

דיענען מעהר, ער דאַרף שפּייזען צוויי הייזער. איינע פֿון זיי איז אֶסתר׳קעס.

ניט אזוי גלאַט איז איהם אָבער אבגעגאַנגען ביי אֶסתר׳קען:

„זי האט אויף מיר ניט אַ קוק טהון געוואָלט! קלאָגט ער זיך פֿאר שמואל׳קען, וועלכער איז פֿון דעמאלס אָן געוואָרען זיין בעל־סוד: נאָר דאס נאך גוט, וואס זי האט מיר ניט גערופֿען: „רוצח, גזלן!“ נאר געוויינט און געוויינט האט זי, ווי איין אסיען־טאג!“

„און איך וויין אויף איהר קוקענדיג; „וואס האסטו געטהון?“ האָב איך קוים דערלעבט צו הערען פֿון איהר, און מיט די אויגען ברענט זי! זי בראָט מיך אָב!“

„איך הויב איהר אָן דערצעהלען—איך בין ניט שולדיג, כ׳ האב ניט געמיינט אַזוי ווייט; ער האָט מיך ארויסגעבראַכט... איך דערמאַן אַלטע חטאים זיינע אַקעגען מיר... קוים דערמאַן איך דאָס, איז—איבער נייעם געוויינט. דערצעהל איך איהר, ס׳טהוט מיר שטאַרק באַנק, און אַז דער רֶב האָט מיר געהייסען זי מפרנס זיין—איז ווידער געוויינט. איך זאָג איהר—כ׳פֿערדיען, אַ דאנק דעם וואָס איך בין ניט ווערט צו דערמאָנען—אַ סך מעהר ווי תמיד, אז ס׳איז מיר גרינג צוגעבען איהר די פֿינף גילדען א וואָך — איז נאָך אמאָל געוויינט, און יעדעס מאָל—געוויינט אויפ׳ס ניי! אנדערע מיני טרעהרען!..—מיט׳ן פנים צו דער ערד בין איך כמעט ניט געפֿאַלען, איידער כ׳האָב גע־פועל׳ט, זי זאָל ביי מיר די פֿינף גילדען נעהמען, אי דאָס האב איך איהר געמוזט צוזאָגען, איך, זאָל איהר אַליין ניט ברייננען, און זאָל מעהר ניט קומען צו איהר. „בעריל!“ טהוט זי מיר פלוצלינג אַ זאָג, אזוי ווייך: איך בין „איין אשת־איש“... גיב מיר דאָס געלד דורכ׳ן רב! איך וועל עס פֿון דאָרט נעהמען!“ !“

„עס האָט מיך אַזוי געקלעמט ביים האַרץ פֿון איהרע ווערטער! כ׳האָב איהר געמוזט צוזאָגען, און איך בין מקים. וואָלט גור גאָט נעהאָלפֿען, ער זאָל געזונד ווערען! איך וואָלט איצט געוואָרען זיין בעסטער גוטער ברודער! כ׳וואָלט איהם אַלץ מוחל געווען, איך וואָלט אָן אַלץ פֿערגעסען“ ביי די לעצטע ווערטער האָט ער זיך צוּוויינט.—

(פֿאָרטזעטצונג קומט) יהודה שטיינבערג.

מעדיצינישע ידיעות.

I.

וויסענשאַפט, בילדונג זענען איצט גרויסע מיוחסים, שטאַרקע פֿיינע—בריות, נישט דאָס, וואס אמאָל. ס׳זענען שוין נישט דאָ די צייטען, ווען מען האט געשריבען פֿילאָזאָפֿישע ביכער אויפ׳ן בוידעם, ביי דער ליכט פֿון דער לבנה, ווען מען האט בעשאַפֿען פֿערשידענע טעאָריעס אין קעלער ביי א גראָשידיג חלב׳ן ליכטיל. אויב מען וויל איצט עפּיס אויפֿטהון נייעס, אָדער וועניגסטענס איבערקייען דאָס אלטע, מוז מען האבען גרויסאַרטינע לאבאַראַטאָריען מיט דער בעסטער בעלייכטונג, שפּיטעלער פֿול מיט אָרימע קראַנקע, און דער עיקר אַסך געלד אויף פֿערשידענע מאַשינען, מי־ראָסקאָפּען, בהמות, עופות, וכדומה. דערפֿאַר איז אַ וויסענשאַפֿטליכעס בוך איצט זעהר טהייער און נישט יעדער איז זוכה דערצו צו גרייכען.

ס׳געפֿינען זיך אָבער גוטע מענשען, וועלכע זארגען לטובת־הכלל, אַז נישט־רייכע מענשען זאָלען אויך טועם זיין פֿון עץ־הדעת, זיי פּאָפּולאַריזירען פֿערשידענע וויסענשאַפֿטען, ד. ה. זיי נעהמען אַפּאַר טראָפּען וויסענשאַפֿט, גיסען צו הונדערט גלאָז וואַסער—נישט דוקא ריינס—מישען עס אויס און געבען אָרימע לייט אלע פּאַר שעה אַ לעפֿיל, בכדי ס׳זאָל חלילה זיי נישט פֿערשאָדען, איך מיין די קליינע שווינדעלכטינע ביכליך און די געוויסע „וויסענשאַפֿטליכע“ ארטיקלען אין צייטונגען, מיט דעם עסק בעשעפֿטיגט זיך ביי יודען און ביי נישט־יודען יעדער, ווער ס׳האָט גאָט אין הארצען.

אויב עמיץ איז שוין קליגער און געבילדעטער געוואָרען פֿון די דאָזיגע ביכליך און אַרטיקלען בין איך זעהר מסופּק, הלואי וואָלטען זיי דעם לעזער וועניגסטענס נישט געשאדט. און דאס קען מען וועגען אלע נישט זאגען, ווייל ס׳זענען פֿאַרהאַן אזעלכע, וועלכע בריינגען דעם לעזער דעם גרעסטען שאָדען. איך מיין די פּאפּולערע „מעדיציניש“ ביכליך און אַרטיקלען—איך בענוטץ דאָס וואָרט „מעדיציניש“ אין דעמועלבען שמאָלען בעגריף, וואָס די פאפּולאַריזאַטאָרען, ד. ה. היילען קראַנקהייטען.—

דאָקטאָר־ביכער און אַרטיקלען אין צייטונגען איבער דערקענען און היילען פֿערשיעדענע קראַנקהייטען זענען זעהר שעדליך. ערשטענס, רעדען זיך איין די לעזער פֿערשידענע קריינק, וועלכע זיי האָבען גאָר נישט. נישט נור איינפֿאַכע בשר־ודם׳ס נאָר אפילו סטודענטען, וועלכע שטודירען ספּעציעל מעדיצין, רעדען זיך איין אַלערליי קריינק אין דעם יאָהר, ווען זיי הויבען אָן צו לערנען איבער פֿערשידענע קראַנקהייטען, ווי ווייט עס איז שעדליך אַזא איינרעדעניש, איז לייכט צו פערשטעהן.

צווייטענס, פערשלאָפֿען די הייסע חסידים פון דאָקטאר־ביכער אָפט קראַנקהייטען, וועלכע מען קאָן פֿון אנפאַנג לייכט היילען.

אמת, ס׳זענען פֿאַרהאַן דאָקטאר־ביכליך, אין וועלכע די מחברים שרייבען אויסדריקליך אין דער הקדמה, אז מען דאַרף זיי בענוצען נור דאָרט, וואו ס׳איז נישט דאָ קיין דאָקטאָר, דאָרט אָבער, וואו ס׳איז יאָ דאָ א דאָקטאר, זאָל מען למעה״ש באלד איהם רופען — ס׳איז אַ וואונדער וואס זיי געבען נישט צו א חרם פון אַפּאָר רבנים און איינינע אדרעסען פון... דאָקטוירים, — מיין מיינונג אבער איז, אז אפילו דאָרט, וואו ס׳איז נישט דא א דאָקטאר, זאל זיך דער קראַנקער אליין נישט דאָקטירען און זאָל זיך נישט פערשרייבען׳ לאַטיינישע רעצעפּטען, וועלכע ער פֿערשטעהט אזוי פיעל ווי א האָהן אין בני־אדם. ווען ס׳איז אונמעגליך צו האָבען הילף פון א דאָקטאר, זאָל מען בעסער רעכענען אויף דעם גוף אליין, וועלכער טהוט אלעס, אַבי געזונד צו ווערען.

בכדי צו קענען היילען אַ קראַנקהייט, מוז מען לערנען פֿערשידענע וויסענשאַפטען און אַ ס ו ו ע נ י ג ס ט ע נ ס מוז מען גוט קענען: 1) אנאַטאמיע, ד. ה. דעם גאנצען בוי פון מענשליכען קערפּער, 2) פּהיזיאלאגיע, ד. ה. די פעולות פון גוף, בשעת ער איז געזונד; 3) פּאטאלאגיע, ד. ה. ווי אַזוי אַלע פעולות פון גוף ווערען געענדערט ביי פערשירענע קראַנקהייטען; 4) דיאגנאסטיקא ד. ה. פערשידענע מיטעל, וואו אַזוי צו דערקענען די קראַנקהייט און 5) פֿארמאקאלאגיע, ד. ה. די ווירקונג פון פערשידענע היילמיטעל אויפ׳ן געזונדען און קראַנקען גוף. און דאָס איז נאָך אויך ווענינ, מען מוז נאָך האָבען פֿעהייקייטען, טאלענט, וואָס איז שוין גאָטס גאבע, פונקט אַזוי, וואו נישט אַלע, וואָס מאכען א סיום אויף ש״ס זענען גאונים, נישט אַלע, וואָס לערנען שפּיעלען, ווערען ווירטואזען און נישט אַלע וואָס שרייבען לשון־קודש, זענען דיכטער. און דערפֿאַר רעדט מען שטענדינ נישט איבער הייל־לעהרע, הייל־וויסענשאַפֿט, נאָר ה י י ל ־ ק ו נ ס ט, וועלכע מוז זיך פֿאָרט אַנשפארען אויף פערשידענע וויסענשאַפֿטען.

יעצט פֿרעג איך אייך, צי קען מען פֿערלאַנגען פֿון אַ מענש, וועלכער וויים אַפילו נישט, פֿון וואָס ער בעשטעהט, וועלכער וויים נישט אַפילו אויף וועלכער זייט ליגט ביי איהם דאָס הארץ, און אויף וועלכער למשל די לעבער, ער זאָל דערקענען זיין קראַנקהייט און זאָל זיך אַליין היילען, שעפּענדינ עצות פֿון אַ ביכיל, וואָס איז נאָך דערצו טרוקען, וואו גרוגרת דר׳ צדוק. לאָמיר נעהמען א משל:

דאָס קינד האָט אָנגעהויבען צו ברעכען. דער פֿאטער טהוט אָן די ברילען, נעמט בדחילא־ורחימא דאָס דאָקטאָר־בוך און הויבט אָן צו זוכען, ביי וועלכער קראַנקהייט ברעכט מען, און נעפֿינט, אַז קינדער קאָנען ברעכען אים אנפֿאַנג פֿון אַלע אַנשטעקענדיגע קראַנקהייטען, ד. ה. ביי מאָזלען, שארליך, פּאָקען, טיפֿוס, דיפֿטעריט, ביי לונגען ענטצינדונג, בויכ־

פּעל־ענטצינדונג, ביי נעהירנקראַנקהייטען וכדומה און גאַר פּשוט, ווען ס'האָט זיך אַביסיל איבערגעגעסען, צי איז ער אים שטאַנד צו אונטערשיידען איין מין ברעכען פֿון דעם אנדערען? נור דער פֿעהיגער דאָקטאָר וועט זיך פון אַנדערע סמנים קאָנען שטויסען, וואָס איז דאָס פֿאַר אַ ברעכען. דאָסזעלבע איז ביי קאָפּ־שמערצען, בויך־שמערצען, הוסטען א. ז. וו.

מענשען, וועלכע ווילען זיך אליין בילדען ברויכען צו לערנען וועגען היגיענע, אנאַטאָמיע, פֿהיזיאָלאָגיע אויב זיי ווילען האָבען אַ בעגריף פון מעדיצין, אדרבא, דאָס איז זעהר ניצליך, אָבער אויף היילען קראַנקהייטען האָט גאָט בעשאַפֿען דאָקטוירים.

דער לעזער, וועלכער מיינט, אַז ער וועט אין מיינע מעדיציניש־ע אַרטיקלען, וואָס וועלען ערשיינען אין „יוד" יעדען מאָנאַט, געפֿינען רעצעפּטען געגען קראַנקהייטען, איז ער זיך שטאַרק טועה. איין רעצעפּט וועל איך פֿאָרט פֿערשרייבען, נישט אויף לאַטייניש, נאָר אויף פּראָסט יודיש: נעמט אַלע אייערע דאָקטאָר־ביכער און ביכליך און פֿערקויפֿט זיי אויף פּאַפּיער, וועט איהר ממילא באַלד פּטור ווערען פֿון אַסך קראַנקהייטען.

(שווינדזוכט און פּערלזוכט). די מעדיצינישע וועלט האָט זיך נאָך נישט בערוהיגט נאָך דעם קלאַפּ, וואָס זי האָט בעקומען פֿון פּראָפֿעסאָר קאָך אויף דעם לעצטען קאָנגרעס געגען — שווינדזוכט אין לאָנדאָן, און ס'איז קיין שום וואונדער נישט. הַפֶּה שֶׁאָסַר — הַפֶּה שֶׁהִתִּיר — דערזעלבער קאָך, וועלכער האָט דער ערשטער בעשאַפֿען די טעאָריע, דאָס שווינדזוכט ביי מענשען און שווינדזוכט ביי בהמות, וואָס ווערט אָנגערופֿען פּערלזוכט, איז איין און דיזעלבע קראַנקהייט, און אַז מענשען קאָנען ווערען שווינדזוכטיג דורך פֿלייש, מילך און פוטער פֿון פּערלזיכטיגע בהמות — דערזעלבער קאָך קומט יעצט און איז דאָס אַלץ מבטל און זאָגט בפירוש אַז פּערלזוכט און שווינדזוכט זענען צוויי פֿערשידענע קראַנקהייטען, און אַז מענשען קאָנען נישט ווערען שווינדזוכטיג דורך פּערלזיכטיגע בהמות, און פֿערקעהרט אויך נישט.

קאָך, צוזאַמען מיט דעם פּראָפֿעסאָר פֿון וועטערינאַרישען אינסטיטוט און בערלין שיוטץ, האָט געגעבען צו עסען חזירים און קעלבער ליחות פֿון שווינדזוכטיגע טאָג טאָגליך במשך 6—8 חדשים, אָדער ער האָט זיי אַרונטערגעשפּריצט אונטער דער הויט באַצילען פֿון שווינדזוכט, אָדער די בהמות פֿלעגען זיצען אין שטיינען און אָטהמען מיט לופֿט פֿול מיט אזעלכע באַצילען, און קיין איינציגע בהמה איז נישט שווינדזוכטיג געוואָרען. דערפֿון דרינגט קאָך, דאָס בהמות קאָנען זיך נישט אַנשטעקען דורך מענשליכע שווינדזוכט (טובערקולאָזע).

וואָס אַנבעלאַנגט די פֿראַגע, אויב מענשען קאָנען שווינדזוכטיג ווערען דורך פּערלזוכטיגע בהמות זאָגט קאָך אזאַ פּשטיל: דאָס איז ידוע לכל אַז קוה־מילך האָט זעהר אָפֿט אין זיך באַצילען פֿון פּערלזוכט און אויב זיי וואָלטען געהאַט דעם כח אַנצושטעקען מענשען מיט שווינדזוכט, וואָלטען מענשען געמוזט פֿריהער און מייסטען קראַנק ווערען אויף קישקעס־שווינדזוכט, און נישט אויף לונגענשווינדזוכט, און די סטאַטיסטיק אָבער פֿון בערלינער שפּיטעלער און אויך פֿון אַנדערע ווייזט אוים פונקט פֿערקעהרט, ד. ה. דאָס מענשען ווערען קראַנק צוערשט אויף לונגענשווינדזוכט און שפּעטער ערשט צום סוף אויף קישקעס־שווינדזוכט. און דערפֿון איז אַ ראיה, אַז פֿלייש, מילך און פוטער פֿון פּערלזיכטיגע בהמות זענען פֿאַר מענשען נישט שעדליך.

באַלד אויף דעם קאָנגרעס האָט קאָך געהאַט אַ סך געגנער און ביז יעצטיגער שעה איז נישט דאָ קיין איינציגע מעדיצינישע צייטונג אין קיין שום לאַנד אין וועלכער מען זאָל נישט אויסווייזען, אַז קאָך האָט צו שנעל און מיט ווייניג ראיות איינגעוואָרפֿען דעם בנין, וועלכען ער אליין מיט זיינע תלמידים האָבען אויפֿגעבויט. נישט דאָ איז דאָס אָרט צו רעדען דערפֿון באריכות, דערויף זענען דאָ ספּעציעלע צייטונגען, איך מאַך נור אויפֿמערקזאַם, אַז די פֿראַגע, צי פּערלזוכט און שווינדזוכט זענען איין קראַנקהייט, אָדער צוויי פֿערשידענע קראַנקהייטען, שטעהט נאָך אָפֿען און לעת־עתה מוזען מיר נאָך פֿאָרזיכטיג זיין און נישט נוצען פֿלייש, מילך און פוטער פון פּערלזוכטיגע בהמות.

ראַק און קדחת. די צווייטע זאַך, פון וועלכער מען רעדט יעצט זעהר פֿיעל אין דער מעדיצינישער וועלט, איז דער העכסט אינטערעסאַנטער רעפעראַט פון לעפּלער, וועלכען ער האָט געהאַלטען אויף דעם לעצטען קאָנגרעס פון דייטשע נאַטורפֿאָרשער און דאָקטוירים אין האַמבורג וועגען דער מעגליכקייט צו היילען אַ ראַק מיט קדחת. לעפּלער זוכענדיג אין דער ליטעראַטור האָט געפֿונען, אַז אין 18-טען יאָרהונדערט האָט אַ געוויסער פּראָפֿעסאָר אין טירנאַווא בעשריבען אַ פֿאַל פון אַ ראַק אויף דער ברוסט, וועלכער איז גענצליך געהיילט געוואָרען פון זיך אליין, ווען די קראַנקע האָט גראָד בעקומען קדחת. און דערפֿון איז לעפּלערין איינגעפֿאַלען, אָפשר קאָן מען שטענדיג אויסהיילען אַ ראַק מיט דער אימפּפֿונג פֿון קדחת. אויב ס'איז אמת — האָט גערעכענט לעפּלער – אַז קדחת קאָן פֿערניכטען אַ ראַק, איז דער שכל־הישר, אַז אין די וואַרימע לענדער, וואו מענשען קראַנקען אַסך אויף קדחת, ברויכען זיי זעהר ווייניג צו ליידען אויף אַ ראַק: לעפּלער האָט געזוכט אין דער ליטעראַטור און האָט געזאָלט זיך איבערצייגען, אַז ס'איז טאַקי אַזוי.

דער געדאַנק, אַז איין קראַנקהייט קאָן אויסהיילען די צווייטע איז נישט ניי, נאָך מיט צוואַנציג יאָהר צוריק האָט מען געפּרופֿט אימפּפֿען קראַנקע אויף אַ ראַק מיט אַ רויז, און די קראַנקע איז טאַקי בעסער געוואָרען. אָבער די רויז אַליין איז אַ געפֿעהרליכע קראַנקהייט און מען קאָן נישט וויסען לכתחילה, וואו ווייט זי וועט געהן און דערפֿאַר האָט מען אויפֿגעהערט דאָס צו טהון. קדחת אָבער איז אַזאַ קריינק, וועלכע מיר קענען אויסהיילען זעהר לייכט מיט חינין און דערפֿאַר וואָלט די מענשהייט ענדליך פּטור געוואָרען פֿון די ראַקען, וועלכע נעהמען צו טויזענדער קרבנות. דערום איז קיין שום וואונדער, אַז מען אינטערעסירט זיך זעהר מיט לעפּלערס אויפֿטהון. טהייל האַלטען מיט איהם, און טהייל זענען געגען איהם. איינער פֿון די געגנער ווייזט אוים מיט סטאַטיסטיק פֿון פֿערשידענע לענדער, אַז קדחת האָט קיין שום פּעולה נישט אויף די שטערבליכקייט פֿון אַ ראַק. פֿון יאָהר 1887 ביז 1891 — זאָגט ער — זענען אויף יעדע מיליאָן מענשען געשטאָרבען:

	פֿון קדחת		פֿון ראַק
אין איטאַליען	581	און	428
אין פּרייסען	—		420

אַזוי זעהען מיר, אַז אין פּרייסען איז דיזעלבע שטערבליכקייט פֿון ראַק ווי אין איטאַליען האָטש קיינער שטאַרבט נישט דאָרט פֿון קדחת.

די סטאַטיסטיק אָבער איז נישט ריכטיג, דען אין איטאַליען קריינקט מען נישט אומעטום אויף קדחת און אין די פּראָווינצען, וואו מען קריינקט אַסך אויף קדחת, איז טאַקי דאָ ווייניגער קרעבסען. עס פֿערשטעהט זיך אַז מען מוז וואַרטען, ביז די זאַך וועט ווערען אַביסיל קלאָרער.

גייסטקראַנקהייטען — משוגעת — ביי יודען. מען רעדט שוין לאַנג בכלל, אַז יודען געבען אַ זעהר גרויסען פּראָצענט משוגעים. מעהר פּרטים געפֿינען מיר אין דעם אַרטיקעל פֿון דר. פּילטש אין דער וויענער קלינישען רונדשוי נו' 47-48 פֿאָריגעם יאָהר.

דר. פּילטש האָט בעאַרבעט סטאַטיסטיש דאָס מאַטעריאַל פֿון דער ערשטער פּסיכיאַטרישער קליניק אין וויען איבער 1437 משוגעים און איז געקומען צו פֿאָלגענדע סברות:

1. גייסטקראַנקהייטען, וועלכע קומען פון צו פֿיעל שפּירט טרונקע זעהט מען ביי יודען כמעט גאָר נישט.

2. ביי גייסטקראַנקהייטען, וועלכע קומען אַרויס פֿון אַנשטעקענדע קראַנקהייטען, פֿערשידענע גיפֿטען (סם), אויסערליכע שלעג און קלעפּ א. ז. וו. זעהט מען נישט קיין שום חילוק צווישען דער יודישער און אַנדערע אומות.

3. גייסטקראַנקהייטען, ביי וועלכע עס שפּילען די גרעסטע ראָלע צו פֿיעל אַרבייטען מיט'ן מח און דערביי סיפֿילים, זעהט מען ביי יודען פֿערהעלטניסמעסיג אַ סך.

4. גייסטקראַנקהייטען, ביי וועלכע די וויכטיגסטע סבה איז די ייִרושה־ וועלכע קינדער בעקומען שוין בירושה פֿון די עלטערן, געבען יודען אָהן אַנ'ערך אַ זעהר גרויסען פּראָצענט.

דר. ג. לעווין.

איין מודעה פון דער רעדאקציאן.

אונזער בלאַט נעמט אָן נדבות פאַר דעם יודישען נאַציאָנאלפאָנד. דאָס געלד וועט פון אונז אָבגעשיקט ווערען אין די יודישע קאָלאָניאַל-באַנק אין לאָנדאָן. די נעמען פון די מְנַדְבִים און די סומע פון די נדבות וועלען מיר יעדעס מאָל אָבדרוקען אין „יוד“.

בריעפקאסטען דער אדמיניסטראציאָן.

ה׳ י. פעלאוויץ — ביניאקאָני, בני־ציון — ביעלסק, „בית־עקד־חברתי“ — קוניעוו, און אלע אנדערע די וואָס האָבען געשיקט געלד אויף דעם „השלח“ ו„הדור“ צוזאמען, זענען מיר מודיע אז וייער געלד איז פער־שריעבען געוואָרען אויף דער רעכנונג פון „השלח“ אליין.

ה׳ מ. נ. ר—ל מאַרינסק: אייער קינד׳ס שיר האָבען מיר איבער־געשיקט אין דער רעדאקציא פון ע״ק.

ה׳ ב. גאלד — ג — אָדעסא: לייענט, ביטע, דעם ענטפער פון „יוד“ נומער 7.

ה׳ יעקב מ. — קיידאני — נאָכ׳ן פראָספעקט ווענדעט זיך צום פּערפאָסער; די „וועלט־געשיכטע“ קאָסט פאַר די אַבאָנענטען פון „יוד“ 1,50 ר׳.

ה׳ איטציקאוויץ — אלעקסאנדראָווסקאייע: די נאָמען „ציונ׳ס־פּאָהן“ זענען גאָר נישט ערשינען; דער „מחבר“ דערפון איז יוצא געוועזן נור מיט דער מודעה אליין.

ה׳ בערנש׳ן לאָקאַראַני: די ביכער זענען שוין לאַנג ארויסגעשיקט געוואָרען; די נ׳ 11 „יוד“ איז דאָ.

ה׳ ח״כ ז—ק — מאָלצאד: איינצעלנע נומערן פער נאַכנאַהמע שיקען מיר ניכט; ביטע צושיקען דעם פרייז אין פאָסטמאַרקען און שרייבט נאָך אַמאָהל וואָס איהר פערלאַנגט.

ה׳ ז. חסידאוו— פאלטאווא: מ י ר האָבען געשיקט.

ה׳ א. טארנ־סקי: באָהוסלאַוו: די געשיכטע קאַנט איהר בעקומען צום זעלבען פרייז ווי באַלד איהר וועט היינטינס יאהר אויך אבאָנירט אויף דעם „יוד“.

די נומערן „הדור“ זענען דאָ, יעדע נומר — 15 ק׳.

ה׳ יוסף ל ק — בערדיטשעוו: איהר האָט א טעות: „די יודישע פאַמיליע“ קריגט מען ניט פאַר אומזיסט, נאָר פאַר איין גאַנץ קליינעם פרייז פון 1,50 ר׳, מיט פּאָרטאָ. איהר האָט אבער גאָר נ י ש ט געשיקט אויף דער „פאַמיליע“ און איהר וואונדערט זיך פאַר וואָס איהר קריגט ניט!

ה׳ מ. פּיינסאד ־ ביאלעסטאָק: אייער אָגענט האָט פיר אייך די „פאַמיליע“ ניט אויסגעשריעבען.

ה׳ מ. סימ־ק— איזמאאיל: ביטע פיר דער „פאַמיליע“ בעזונדער געלד צוצושיקען.

ה׳ ל. ל־ק — מאַרינאנאָרקא: דער „הדור“ ערשיינט שוין ניט מעהר; מאנוסקריפּטען פיר דעם „יוד“ שיקט מען צו אונז; וועגען איין „פּראָספעקט“ שרייבט צום פערפאָסער.—

ה׳ מ. טשערנער — נאָוואראָווסק: די ביכער זענען אַרויסגעשיקט געוואָרען; וועגען דער „וועלט־געשיכטע“ האָבען מיר געענטפערט אין „יוד“ נ׳ 7.—

ה׳ י. פעלדאָן — אוורוטש: פון „האוצר“ איז. פאַרלייפיג ניט אַרויס מעהר ווי 23 העפטען; מיר רעכענען דאָס אין איין קאָרצע צייט זאל ווידער דער „האוצר“ קענען אנהויבען פּינקטליך ערשיינען.—

פ י ע ל ע א ב א נ ע נ ט ע ן א י ן ג א ל י צ י ע ן, וועלכע האָבען אין דער לעצטער צייט בעשטעלט פון דער א ד מ י נ י ס ט ר א צ י אָ ן א י ן ק ר א ק ו י דעם „יוד“, די „יודישע פאַמיליע“ אדער ספרי „אחיאסף“ האבען זיך געריכטעט נאָך די מודעות פון „אחיאסף“ פיר רוסלאנד און גע־שיקט 1 ג ו ל ד ע ן דאָרט וואו די מודעה שרייבט 1 ר ו ב ע ל. מיר מאַ־כען זיי אויפמערקזאם, אַז 1 ר ו ב ע ל איז אַזוי פיעל ווי 2,55 קראָנען און בעטען מוסיף צו זיין דעם רעסט, זוען זיי ווילען פונקטליך בעקומען וייער פערלאַנג.

Verlag „Achiasaf“. Verantwortlicher Redacteur M. Berkowicz. Herausgeber, u. Buchdrucker Josef Fischer, Krakau.

אין אמעריקא איז צו אבאָנירען דעם „יוד“ אין „די יודישע פֿאמיליע“ אויך אללע אויסנאבען אחיאסף׳ס
ביי: R. Kantorowitz New-Jork 4 Rutgerstr. 4

פראכטאיינבענדע
צו דעם „יוד“ 1902

רעעל און פראַכטפאל געמאַכט

פרייז 75 קאָפ׳, מיט פארטא 90 קאָפ׳.

צו בעקומען ביי:

Издательство „Ахiасафъ“, Варшава.

פֿאַרטרעטע! | פֿאטאגראפֿירט ביינאכט!

פאטאגראפישעם אטעליע

„ראפאעל“

ווארשא, דלוגא שטר. נו׳ 40

פֿילט אוים רעעל און צו דער צייט, צו מעסיגע פרייזען סאַי בייטאָג סאַי אבענדס ביז 7 אזייגער (לויט בעשטעלונג אייך שפעטער), פֿערשיעדענע פֿאטאגראַפֿיען, גרופפען, פארטרעטען ביז נאטורגרעס, און אויך בראָשען, מעדאליאנען, ברע־לאקען, זאפאנקעס מיט פֿאטאגראַפֿישען בילד פֿון דער געווינשטער פערזאָן.

פֿערגרעסערונגען! | בראָשען א.ז.וו. מיט פֿאטאגראפֿיען!

עס איז ארויס פֿון דרוק

„דער 5־טער ציוניסטען־קאנגרעס“

פֿון דר׳ ראובן קאמאיקא.

פֿערלאַג „די צייט“.

דאָס ביכעל גיט איין גאנצע בעשרייבונג פֿון קאָנגרעס, עס ענטהאַלט אלע רעדען, די ויכוחים און בעשליסע איבער יעדע פֿראַגע בעזונדער.

פרייז 20 קאפ. מיט פארטא.

ציוניסטישע חברות בעקומען גרויסען ראבאַט.

זיך צו ווענדען צו:

БЕЦАЛЕЛЮ ЯОФФЕ, Гродно.

אדער:

Издательство »Ахiасафъ«, Варшава.

ס׳איז ארויס פֿון דרוק א נייער בוך:

די קליידער פארבעריי און כעמישע וואשעריי
פֿון **שאול שפירא**

מיט 54 געפֿאַרבטע פראָבעס פֿוי וואָלענע, האלבוואָלענע, זיידענע און האַלב זיידענע קליידער איי אַלע נייטהיגע קאָלירען. פרייז 1,50 ר׳, מיט פארטא 1,75 ר׳. צו בעציהען פֿון פֿערפֿאסער:

Ш. М. Шапиро. Бѣлостокъ, почтовый ящикъ 75.

פראָספעקט ווירד אויף וואונש אומזיסט צוגעשיקט.

אָדער פֿון:

Издательство „Ахiасафъ“, Варшава.

אבאָנעמענט אויף „DIE WELT“

די פֿערטרעטונג פֿיר רוסלאַנד אויף דעם ציוניסטען־אָרגאַן „Die Welt“ איז איבערגעבען געוואָרען דער חברה „אחיאסף“ ווארשא און ביטען זיך צו ווענדען אויף אַדרעסע:

Издательство „Ахiасафъ“ Варшава.

Verlag „Achiasaf“, Warschau.

מינדליך: טווארדא נו׳ 6.

דער פרייז פֿון „Die Welt“: יעהרליך 7 ר׳, האלביעהרליך 3,50 ר׳, פֿיערטעליעהרליך 1,75 ר׳.

!! ציוניסטישע פֿעראיינען בעקומען איין ראבאט!!

Механическо-Токарное Заведенiе

АДОЛЬФА ШТЕЙНКЕ

Въ Варшавѣ. улица Лешно. № 18.

Имѣются балансѣровые прессы, штанцы и т. п. Принимаетъ также починки разнаго рода машинъ, а равно и предметовъ входящихъ въ составъ механики.

Цѣны умѣренныя.

דר. מ. גאָטטליעב
אָרדינאַטאָר דער קייזערליכען אוני-
ווערסיטעט-קליניק
וואַרשא. קאַרמעליצקא 4.

ווער עס וויל גוטע שפייזען עסען
זאָל מיין אַדרעס נישט פערגעסען, ביי
מיר איז פריהשטיק אבענדברויט מיטאגען
פריש און ,וט קיינער וועט זיך נישט
בעקלאגען.
אדרעס: לעווין געגשא 18 וו.23.

ОТКРЫТА ПОДПИСКА НА 1902-ой ГОДЪ

на еженедѣльную газету

„БУДУЩНОСТЬ"

съ ежегоднымъ приложеніемъ НАУЧНО-ЛИТЕРАТУРНАГО СБОРНИКА.

«БУДУЩНОСТЬ» независимый органъ русскихъ евреевъ, стремящійся къ культурному возрожденію и подъему самосознанія еврейской массы. Девизъ ея—**«НАРОДНОСТЬ и ПРОСВѢЩЕНІЕ»**.

Еженедѣльникъ «БУДЩНОСТИ» выходитъ въ размѣрѣ 2½ — 3 печатныхъ листовъ большого формата и состоитъ изъ двухъ отдѣловъ — **СОВРЕМЕННОЙ ЛѢТОПИСИ**, въ которую входитъ обзоръ текущихъ событій еврейской жизни въ Россіи и заграницей и статьи по бытовымъ вопросамъ, и **ЛИТЕРАТУРНО-НАУЧНАГО ОТДѢЛА**, содержащаго статьи по еврейской исторіи и литературѣ, беллетристическія произведенія, критическія статьи, журнальное обозрѣніе и фельетонъ.

Въ Ежегодномъ сборникѣ «БУДУЩНОСТИ», выходящемъ въ концѣ года въ размѣрѣ не менѣе 22 печ. листовъ большого формата (1-й томъ содержитъ 408 страницъ), помѣщаются болѣе крупныя по размѣрамъ статьи научн. и литерат. содержанія.

Въ Научно-Литературные сборники «Будущности» т. I. (за 1900 годъ) и т. II-й (оканчивающійся печатаніемъ), вошли статьи проф. *Д. А. Хвольсона, д-ра Л. С. Каценельсона, Н. А. Переферковича, И. Ю. Маркона, С. М. Станиславскаго, Ю. И. Гессена, барона Н. фонъ-деръ Ховена, М. И. Мыша и др. разсказы Бенъ-Ами, С. О. Ярошевскаго, М. Д. Рывкина, Менделе Мохеръ-Сфоримъ, Р. Брайнина, Н. О. Пружанскаго, романъ Макса Віола и др. — стихотворенія С. Г. Фруга, Х. Б. Зингера и др.,— критическія статьи О. Грузенберга, Як. Б. Каценельсона, С. М. Лившица и др.*

Цѣна Сборника въ отдѣльной продажѣ — 2 руб. за каждый томъ; за оба тома вмѣстѣ 3 р. 50 к. (съ пересылкою)

Подписная цѣна на годъ (съ приложеніемъ ежегоднаго Сборника) 7 р., на ½ года—4 руб., на 3 мѣсяца 2 руб. — Ежегодное приложеніе предназначается только для годовыхъ подписчиковъ. Допускается разсрочка: при подпискѣ 3 руб., къ 1 Марта 2 р., къ 1 Іюня 2 р.

Новые подписчики получаютъ газету со дня подписки **безплатно**.

Новые годовые подписчики могутъ получать оба тома Сборника (1-й томъ немедленно, а томъ 2-й по выходѣ его въ свѣтъ **безплатно**, приложивъ на почтовые и конторскіе расходы по 50 к. на каждый томъ.

Адресъ редакціи и главной конторы: **С.-Петербургъ, Пушкинская 7.**

Редакторъ-Издатель Д-ръ С. О. Грузенбергъ.

Можно также выписать черезъ Т-во «Ахіасафъ».

Спасительная новость для курящихъ.

עמפפאהלען פון דאקטוירים.

יעדער קען רויכען אָהן שאדען פאַר'ן געזונד מיט דעם ציגארען-שפיץ מונדשטיק-אפפאראט וועלכער רייניגט דעם טאבאַק פון ניקאטין און אַלע שעדליכע טהיילען. ווער עס רויכט מיט דעם מונדשטיק-אפאראט בעקומט אַפילו פון ביליגען טאבאַק איין פיינעם און אַנגענעהמען גערוך. פרייז פון מונדשטיק אפּפאראַט, פיין געאַרבייט זילבער-פלאַטע אין אַ שענעם שעדעל מיט איין אילוסטרירטע ביילאַגע צו ווייזען ווי צו בענוצען נור 1,50 רובל. פון ריין זילבער 84-טע פראָבע — 2 ר' מיט אַ פערגאָלדעטען מאנאגראַם פון בעשטעלער מיט 30 ק' טהייערע. פאר נאָכנאַהמע 10 ק'.

I. Французъ, Варшава, Королевская 49н.

עס ווערען געפאָדערט אגענטען:

אויף זעהר גוטע בעדינגונג. ניי געעפענטע פאבריק פון קויטשוק און מעטאל-סטעמפלען שיקט אריים א רייך-אילוסטרירטען קאטאלאג (ביז 120 זייטען מיט די נייעסטע ריסונקעס און נייעסען פון אויסלאנד). נאר פאר דריי זיעבענקאפיקענע מארקען.

אדרעס:
Въ контору фабр. штемп. и кожаныхъ изд. Ш. Е. Фридманъ, Варшава, Купеческая 6.

!! מעבלירטע ציממער !!

מוסטערהאַפט זויבער און בעקוועם איינגעאָרדענט, אים פרייזע פון 50, 60, 75, 90, 1,25, 1,50 ביז 2 רו"כ א טאג. באדע-צימער (וואננעס), גאז-בעלייכטונג. רעעלע בעהאנדלונג און פינקטליכע בעדיענונג. מיטטאגע פרישע און שמאקהאפטע פון 35 קאָפּ. אן סאמאווארען א 10 קאָפּ.

ח. דוואָרעצקי, סט.-יערסקא נו' 34.

Меблированныя комнаты
Х. М. Дворецкаго, Варшава
Св. Георгія 34.

איך וואונדער זיך

וואס די וועלט חדושט זיך ווי אזוי לאָהנט מיר צו פערקויפען דעם בעסטען דעגראס אזוי שפאָט ביללינ (3,25 ר' א פוד). עס איז גאנץ איינפאך: איך קויף מאטעריאל אין גרויסע פאָסטענס, קויפע פיר באאר געלד, פערקויפע פיר באאר געלד, אונד האבע קיין איינפאלל, ארבייט זעלבסט, קיינע פערמיטלער, קיינע רייזענדע, פערדיענע נור קליינע פראצענטען. דערפאר קאן איך נור פערקויפען דעגראס צו 3,25 ר' א פוד.

צו פראָבע שיק איך אפילו 5 פוד.

ВАРШАВА ДИКАЯ 45.

И. М. МАТУЗОНЪ.

מען קאן דורך מיר קויפען אלע בעסאראבישע פראָדוקטען, היינו: קוקורוז, ווייץ, גערשטען, קאָרן, רעפאג, וויין-נים וכרומה.

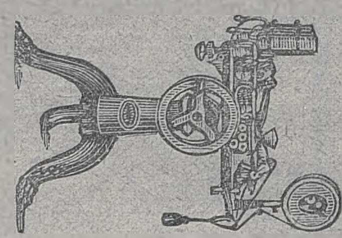
מיין אַדרעסע: г. Бѣльцы.
(Бесс.) Л. Розенталю.

לבעלי בריתי לזכרון תמיד !!!

אדריסתי היא רק בת ג' מלים:
Я. Нейдичъ Варшава.

פראספעקט ישולח חנם לכל דורש

Новооткрытые „Московскіе Номера", комфортабельно устроенные съ образцовой прислугой. При номерахъ домашній ресторанъ. Цѣны отъ 50 к. до 3 руб. за номеръ. Х. Мосевицкій, Варшава ул. Новолипки 10, противъ 2-ой Гимназіи.

די בעוואוסטע פאבריק פון „גילזען מאשינען
Х. Рицебергъ, Варшава,
איזט פון 1-טען אקטאבער איבערגעטראגען געווארען אויף
Новолипье 20

Пользуйтесь случаемъ!

Только за 5 руб. высылаю коллекцію морскихъ раковинъ перламутровыхъ разныхъ породъ. Специальная мастерская издѣлій изъ раковинъ и бронзы письменныхъ и туалетныхъ принадлежностей. На коллекцію задатокъ въ размѣрѣ 25% высылаю франко.

Адресъ: В. А. ТРАЙНИНУ
Варшава, Наевки 35.

דאנטיסט

בערלין - קרופּיצקי, ווארשא
נאַלעווקי נו' 7

ספעציאליטעט-קינסטליכע צאָהנע קאראנען און בריקען ארבייט (אָהנע גומען).

!! רעפערירט אין 2 שטונדען !!